

Bizim Ailə

№:14-İyul-Avqust-2010-Qadın-Ailə Jurnalı

ŞÜKÜR ETMƏYİN ÖLÇÜLƏRİ

AZƏRBAYCAN ÇINARLARI

RUZİ

VERİLƏN NEMƏTLƏRƏ
NƏ QƏDƏR
ŞÜKÜR EDƏ BİLİRİK?

BİZİM AİLƏ

Qadın- Ailə jurnalı

Dövlət Reyester № 20929

Təsisçi:

İpəkyolu MMC

Redaktor:

Samirə Mahmudova

Məsul katib:

Mədinə Əliyeva

Redaktor müavinləri:

Qətibə Vaqifqızı

Mətanət Kərimova

Redaksiya heyəti:

Dr.Mehri Məmmədova

Dr.Nailə Süleymanova

Dr.Sevinc Aslanova

Dr.Mehriban Qasımova

Dr.Samirə Həsənova

Zeynəb Nuri

Meryem Demir

Vüsalə Quliyeva

Rəna Mirzəliyeva

Aygün Məmmədzadə

Mətanət Kərimova

Abunə və reklam işləri:

Aynur Məmmədova

Dizayn: Bizim ailə

Ünvan: Bakı şəhəri, Cəfərov

Qardaşları küçəsi. 16

Tel: (+994 050) 369 65 23

(+994 12) 502 07 55

Web:

www.bizimaile.az

e-mail:

bizimaile@bizimaile.az

bizimailedergisi@yahoo.com

Əziz oxucu!

Hər jurnal yeni bir başlanğıcdır. Bizlər hər dəfə yeni mövzular kəşf etmək və hər oxucu üçün yeni bir maraq oyanması üçün səy göstərməyə çalışırıq. Buna görə də, əziz oxucularımız, yayın isti günlərdə-İyul ayında yenə də birlikdəyik. Bu sayımızın əsas mövzusunun verilən nemətlərə şükür etməyə ayırdıq. Allah təala insanlara bol nemət vermişdir. İnsanın bu nemətləri göndərən Allah təalaya gücü çatdığı qədər şükür etməyi onun əsas vəzifələrindəndir. Nemətə şükür etməklə həm əldəki nemət yox olmaqdan uzaq olmuş olar, həm də yeni nemətlərin əldə olmasına səbəb olar. Hədisi şərifdə: *(Az və çox bir nemətə qovuşan, "Əlhamdülillah" deyərsə, Allah təala o kimsəyə bu nemətdən daha yaxşısını verir)* buyurulmuşdur. Şükür edəndən Allah təala razı olar. Bəzi insanlarımız şükür necə edilir belə bilmir. Buna görə də, əziz oxucularımız, bu sayımızı oxumağınızı tövsiyə edirik.

Bundan əlavə bu sayımızda möhtərəm **Osman Nuri Topbaşın "Ruzi", Mədinə Əliyevanın "Şükür etməyin ölçüləri", Hatice Şahinin silsilə yazılardan olan "Azərbaycan çinarları-3", Mətanət Kərimovanın "Çoxluqdakı tənhalıq", Şefika Kaya Mericin "Yanğın içəridə", Sevinc Əfəndiyevanın "Rəcəb ayı və merac"** yazılarını hər zamankı kimi sizlərə təqdim edirik. Bundan əlavə hər sayımızda olduğu kimi ləzzət dünyası, xanımlara faydalı məsləhətlər, uşaq dünyası rubrikamız sizlərin ürəyincə olar.

Yeni sayılarda və yeni başlanğıclarla yenidən görüşmək ümidi ilə sizdən ayrılıırıq.

Əziz oxucularımız, **"Üç aylarınız"** mübarək olsun!

İÇİNDƏKİLƏR

ŞÜKÜR ETMƏYİN ÖLÇÜLƏRİ

3

ƏVVƏLİ RƏHMƏT, ORTASI MƏĞFİRƏT, SONU CƏHƏNNƏMDƏN QURTULUŞ OLAN RAMAZAN

5

RUZİ

22

RƏCƏB AYI VƏ MERAC GECƏSİ

30

ŞÜKÜR ETMƏYİN ÖLÇÜLƏRİ <i>Mədinə ƏLİYEVƏ</i>	3
ƏVVƏLİ RƏHMƏT, ORTASI MƏĞFİRƏT, SONU CƏHƏNNƏMDƏN QURTULUŞ OLAN RAMAZAN <i>Samirə MAHMUDOVA</i>	5
NEMƏTİ VERƏNİ NƏ QƏDƏR GÖRÜRÜK? <i>Meryem DEMİR</i>	8
ŞÜKÜR ETMƏK BİR NEMƏTDİR <i>Aygün MƏMMƏDZADƏ</i>	10
YARADILANIN YARADANA BORCU <i>Vüsala QULİYEVƏ</i>	12
XEYİR VƏ ŞƏRR <i>Dr. Nailə SÜLEYMANLII</i>	14
YANGIN İÇƏRİDƏ <i>Şefika Kaya MKRİÇ</i>	1.6
ÇOXLUQDAKI TƏNHALIQ <i>Matanət KƏRİMOVA</i>	18
AZƏRBAYCAN ÇİNARLARI-3 <i>Hatice ŞAHİN</i>	20
RUZİ <i>Osman Nuri TOPBAŞ</i>	22
BAQAMOYO <i>Betül KARABACAK</i>	27
GƏNCƏ CÜMƏ MƏSCİDİ <i>Qatibə VAŞİFQIZI</i>	30
RƏCƏB AYI VƏ MERAC GECƏSİ <i>Sevinc VƏKİLOVA</i>	32
ƏZRAİL ONUN SÖYLƏDİYİNDƏT DƏ GÖZƏLMİŞ BİZDƏN SİZƏ.....	34
KƏSKİN BRONXİT <i>Nərgiz MUSABƏYOVA</i>	36
LƏZZƏT DÜNYASI <i>Müeysser TAŞLIYAR</i>	38
MƏTBƏX MƏDƏNİYYƏTİ <i>Məryəm XƏLİLOVA</i>	40
AXMAQ QUŞUN BAŞINA GƏLƏNLƏR <i>Hicran NOVRUZOVA</i>	42
XƏBƏRLƏR.....	44

ŞÜKÜR ETMƏYİN ÖLÇÜLƏRİ

Gəlin gündəlik həyatımıza bir nəzər salıb və düşünek, bu gün Allah üçün nələr etdik, kimlərlə qarşılaşdıq, kimin qəlbinə girə bildik, kiminin də qəlbini qırdıq, tələfi edə bilməyəcək yaralar açdıq, kiminin duasını, kiminin bədduasını aldıq. Bunları heç düşündükmü?

Bizim dünyaya gəlməyimizə səbəb olan və bizi böyüdüb boya-başa çatdıran ana-atamıza, tərbiyəmizi və təhsilimizi təmin edən müəllimlərimizə, həyatımızın bir hissəsində yer alan dostlarımıza, ən əsası da bizi yoxdan var edən və insanlığı ən şərəfli varlıq olaraq yaradan, həyatımızın hər səhifəsində və hər ehtiyac duyduğumuzda yanımızda olan Rəbbimizə nə qədər təşəkkür edə bilirik?

Bizə edilən hər cür yaxşılığa qarşı təşəkkür etməyi bilməliyik. Çünki insana edilən təşəkkür, eyni zamanda Allaha şükürdür.

Bizlərə verilən sayısız nemətlərin əhəmiyyətini onlardan məhrum qaldıqdan sonra daha yaxşı anlayırıq. Bir gözün, bir qulağın, bədənimizdəki hər hansı bir orqanın, bu günlərdə əsiklikliyini daha çox hiss etdiyimiz bir damla suyun, bir parça çörəyin və hər bir nəfəsin şükrünü, əlbəttə, yerinə yetirməliyik. Buna baxmayaraq, Allahın verdiyi nemətlərin əvəzini tam olaraq ödəməyə kimsənin gücü çatmaz. Vəziyyət belə ikən şükür etməmək nanəkorluğun ən böyüyü deyilmi? Bizə ən kiçik yaxşılıq edənə təşəkkür edərkən, bizlərə verilən bu qədər nemət üçün

Allaha şükürlə qarşılıq vermək boynumuzun borcu deyilmi?

Allah şükür etməyin bir ölçüsü varmı, deyə ağla bir sual gələ bilər. Əsas olan insanın bu mənəvi ruhda olmasıdır. Bundan əlavə, şükür etməyin bir neçə ölçüsü və şəkli vardır:

Birincisi və ən əsası, həyatımızın hər dəqiqəsində, gördüyümüz hər işdə, yediyimiz hər tikədə, atığımız hər addımda və aldığımız hər nəfəsdə Allahı xatırlamaq və heç bir zaman Ondan qafil qalmamaqdır.

İkincisi, Allahın Sevgili Peyğəmbəri Hz. Məhəmməd (s.ə.s.): *“Kim mənə inanarsa, şübhəsiz ki, Allaha şükür etmiş olar”*- deyə buyurmuşdur. (Tirmizi, Birr, 87)

Üçüncüsü, Allahın verdiyi hər cür maddi-mənəvi nemətlərin qiymətini bilərək, onları israf etmədən istifadə edə bilmək, bundan başqa özündən savayı ehtiyacı olan insanlara da bu nemətlərdən faydalanması üçün kömək etmək. Hz. Məhəmməd (s.ə.s.): *“Allahın verdiyi ruzilərə şükür edən insan, oruclu olub da nəfsinin arzu və istəklərinə səbir edən insan kimidir”*-deyə buyurmuşdur. (Əhməd bin Hənbəl)

Dördüncüsü, Allahın verdiyi nemətlərin fərqlinə vararaq Ona təşəkkür etmək məqsədi ilə Allahı dillə zikr edib, qəlb ilə də bunu təsdiq etməklə olur. Hz. Məhəmməd (s.ə.s.) buyur-

muşdur ki: *“Müsəlman davamlı zikir edən bir dil ilə Ona şükür edən bir qəlbə sahib olmalıdır”*. (Tirmizi, Təfsir, Surə, 9/9.) Bu səbəblə insan az-çox demədən əlindəki nemətin qiymətini bilməli, çox isə şükür etməlidir, az olduqunda əlindəkinə qənaət edib səbir etməlidir.

Beşincisi, Allahın haramlarından uzaq durmaq, Ona qulluqla qadağan etdiyi şeylərdən nəfsimizi qorumaq və halal qazanmaq üçün səy göstərməyimiz də edilən şükürlərdəndir. Qurani-Kərimdə belə buyurulur: **“Artıq Allahın sizə halal və təmiz olaraq verdiyi ruzilərdən yeyin. Əgər yalnız Ona ibadət edirsinizsə, Allahın nemətinə şükür edin”**. (Nəhl, 114)

Altıncısı, Allahın nemətlərinə şükür edərkən bunun günahlarımızın bağışlanmasına və cənnətə girməyimizə vasitə olacağına inanılmalıdır. Çünki Hz. Məhəmməd (s.ə.s.) buyurmuşdur ki: *“Allah şükür edənləri bağışlayar və əfv edər”*, (Buxari, Əzan, 32; Müsəkat, 9; Məzalim, 23, 28; Ədəb, 27), *“Allah şükür edənləri cənnətə qoyar”*. (Buxari, Vudu, 33; Ebü Davud, Ədəb, 160; Əhməd b. Hənbəl, c. II, s. 521-522.)

Rəbbimiz insan olmağın qürur və şərafətini daşımağı, nümunəvi bir insan olaraq təşəkkür edə bilərək yaşamağı, insanların sevgisini qazanmağı, xüsusilə də, Allahın rızasını qazanmağı hər birimizə nəsib etsin. Amin!

Allahın verdiyi hər cür maddi-mənəvi nemətlərin qiymətini bilərək, onları israf etmədən istifadə edə bilmək, bundan başqa özündən savayı ehtiyacı olan insanlara da bu nemətlərdən faydalanması üçün kömək etmək.

Əvvəli rəhmət, ortası məğfirət, sonu cəhənnəmdən qurtuluş olan RAMAZAN

Həvəslə, səbirsizliklə gözlədiyimiz ay gəlir. Aylar içində elə bir ay ki, səma qapıları insanların üzlərinə və dualarına açıq. Elə bir ay ki, insanların rəblərinə qarşı olan sevgilərini və sədaqətlərini göstərdiyi bir mübarək ay. Elə bir ay ki, müqəddəs kitabımızın nazil olduğu bir ay.

Ramazan ayı Allahın bəndələrinə bəxş etdiyi ilahi lütfüdür. Günahlarına tövbə etmək istəyən kim, bağışlanma diləyən kim, savablarının artmasını istəyən kim. Hər kəs bu qısa vaxtın bərəkətindən dünya və axirət istəyi haqqını istifadə etmək istəyir. Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) bu ayın fəziləti

barədə belə buyurmuşdur:

- *“Adəm övladının hər əməli qatlanır. Yaxşı əməlləri ən az on misli ilə yazılır. Bu yeddi yüzə qədər çıxar. Allah Təala buyurur ki: Oruc buna aid deyil. O sif mənə rizam üçündür. Onun müka-fatını mən özüm verəcəyəm”.* (**Buxari, Savm, 9; Müslim, Siyam, 163**)

Ramazan ayının bərəkət və rəhməti ilə səma qapıları açılır, şeytanlar möminlərin imanını və təqva zəncirinə vurulur, insanların Allaha ibadətdə şövqləri artır. Bu ayda edilən ibadətlər digər aylarda edilənlərdən daha çox savab görür. İnsanlar ildə bir dəfə də olsa ibadətlərinin bol savab gördüyü mənəvi atmosferi doyunca yaşayırlar. İlahi rəhmətin dolu-dolu yaşadığı bu mübarək günlər hələ imkansızlar üçün ayrı bir sevinc mənbəyi olur. İmkanlılar əcrlərinin artması üçün Allah yolunda infaq etdiklərini kasıblarla bölüşür. Neçə-neçə ailələr, övladları tərəfindən atılmışlar, valideynləri tərəfindən tərk edilmişlərin üzü sevinc görür. Ramazan ayının insanlara bəxş etdiyi sevgi və fərəhi anlatmaqla bitməz, ancaq yaşamaqla hiss edilə və duyula bilər.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) Ramazan ayı yaxınlaşanda daha çox diqqət edər, sədəqə və ibadətə düşkünlüyü artar, hər kəsi də buna təşviq edər. Ra-

mazan ayını son on gününü isə itiqafa (təklilər) çəkirlər, dua, ibadət və Quran tilavəti ilə keçirərdi.

Ramazan ayının bir başqa xüsusiyyəti də elm, əxlaq və insanların davranış normalarını tənzimləyən Qurani-Kərimin bu ayda enməsidir. Bu ayda min aydan xeyirli olan Qədr gecəsinin fəzilətini Allah Təala belə bildirmişdir:

-“**Həqiqətən, Biz onu (Qurani) Qədr gecəsi (ləvhi-məhfuzdan dünya səmasına) nazil etdik! (Ya Peyğəmbər!) Sən bilirsən, (haradan bilirsən) ki, Qədr gecəsi nədir?! Qədr gecəsi (savab cəhətdən) min aydan daha xeyirlidir! O gecə mələklər və ruh (Cəbrayıl) Rəbbinin izni ilə (həmin gündən gələn ilin Qədr gecəsinədək dünyada baş verəcək) hər bir işdən dolayı (Allahın dərgahından əmrlər alaraq) yerə enirlər. O gecə dan yeri sökülənə kimi (büsbütün) salamatlıqdır! (əmin-amanlıqdır) (Qədr, 97/1-5)”.**

“Ramazan ayının başlanğıcı rəhmət, ortası məğfirət, sonu isə cəhənnəm əzabından qorunmadır”, - deyər Rəsulullah (s.ə.s.) bildirmişdir. Bu ayı o biri aylar kimi zənn edən, heç bir ibadət etməyən böyük bir xeyirdən məhrum olar. Bu ay hörmətinə Allah-Təala günahkar bənbəsinə ixtlasına görə bağışlayar, dualarını qəbul edər, neçə böyük xeyirləri ona nəsib edər, neçə-neçə bəla-

ları ondan uzaq edər. Bundan başqa bu ayı oruc ilə keçirənlər sadəcə maddi deyil, mənəvi yöndən də bəzi qaydalarla imtana etməlidirlər. Sadəcə mədənin yeməkdən imtina etməsi deyil, eyni zamanda dilin günahlara yönəlib qeybət etməməsi, qulağın qeybətə ortaq olmaması əlin və xülasə bədəninin bütün üzvlərinin orucu halı ilə tutması lazımdır. Əks təqdirdə o oruc qiyamət günü sahibinə şəfaət deyil, müsibət gətirər. Belə ki, Allah Rəsulu orucunu ixtlasdan uzaq keçirənlərin əli boş qalacağını bir hədisində belə açıqlamışdır: *“Necə oruc tutanlar vardır ki, onlara orucdan ancaq achiq və susuzluq qalar. Necə gecələr namaz qılanlar var ki, onlara da geriye yalnız yuxusuzluq qalar”*. (İbn Macə, Siyam, 21) Ramazan ayını yaşadığı halda onu digər aylar kimi görən, ilahi rəhmət və bərəkətdən istifadə etməyənləri Peyğəmbər (s.ə.s.) qınamış, bu ayın fəzilətindən uzaq duranları ağır dillə günahlandırmışdır:

Bir gün Peyğəmbər (s.ə.s.) söhbət üçün məsciddə əshabını topladı. Minbərin birinci pilləsinə qalxıb: *“Ramazan ayına çatıb Allahdan bağışlanma diləməyənin burnu yerdə sürtülsün,”* dedi. İkinci pilləyə çıxaraq *“Yaşlandığı vaxt ata-anasından biri və ya hər ikisinə baxmayanın burnu yerdə sürtülsün,”* dedi. Üçüncü pilləyə çıxaraq: *“Adım yanında çəkildiyi halda, mənə salavat gə-*

Ramazan ayı Allahın bəndələrinə bəxş etdiyi ilahi lütfdür. Günahlarına tövbə etmək istəyən kim, bağışlanma diləyən kim, savablarının artmasını istəyən kim. Hər kəs bu qısa vaxtın bərəkətindən dünya və axirət istəyi haqqını istifadə etmək istəyir.

tirməyənin burnu yerdə sürtülsün,” - dedi. (**Hakim, IV, 170/256; Tirmizi, Davat, 100 /3545**)

Rəsulullah (s.ə.s.) bu ayın fəzilətini Şaban ayının son günü çıxdığı uzun bir xütbəsində belə buyurmuşdur:

“Böyük və mübarək ayın kölgəsi üzərinizə düşdü. Bu, içində min aydan daha xeyirli olan Qədr gecəsinin olduğu aydır.

Bu ay, Allah-Təalanın gündüzlərində orucu fərz, gecələrində təravih namazını müstəhəb gördüyü bir aydır.

Bu ayda kim bir savab işlərsə başqa zamanlarda bir fərzi yerinə yetirən kimsə kimi savab qazanar. Bir fərzi yerinə yetirən isə yetmiş fərzi yerinə yetirmiş kimi savab qazanar.

Bu ay səbir ayıdır. Səbrin qarşılığı isə cənnətdir”.

“Ey müsəlmanlar!

Bu ay ehsan, yardım və bərabərlik ayıdır.

Bu ay mömin qulların ruzilərinin artdığı bir aydır.

Kim bir oruclunu iftar etdirsə, bu, onun günahlarının bağışlanmasına və cəhənnəmdən qurtulmasına səbəb olar. İftar etdirdiyi müsəlmanın aldığı savabdan bir şey əksilmədən onun qazandığı qədər də ayrıca savab qazanar”.

Əshab:

“Bizim hamımız bir oruclunu iftar etdirəcək imkana sahib deyilik, ey

Allahın Rəsulu!” - dedilər. Bu cavabdan sonra Rəsulullah (s.ə.s.):

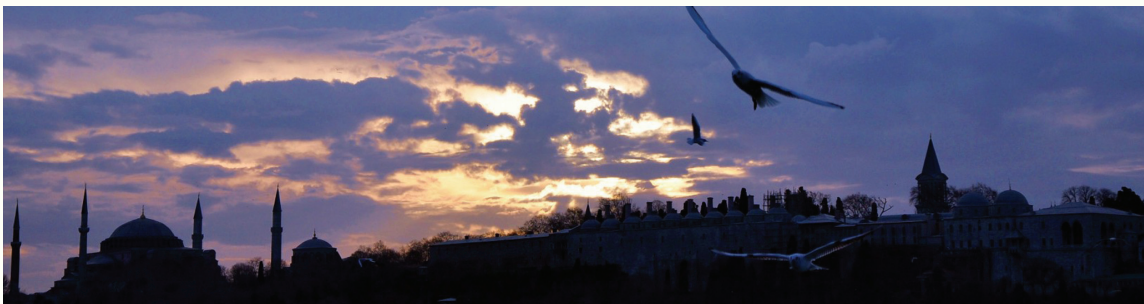
“Allah-Təala bu savabı bir xurma və ya bir udum su və ya süd ilə iftar etdirənə verər,” - deyib xütbəsinə davam etdi:

“Bu ay əvvəli rəhmət, ortası məğfirət (bağışlanma), sonu cəhənnəmdən qurtuluş olan bir aydır. Kim bu ayda əmri altındakıların yükünü yüngülləşdirsə, Allah onu bağışlar və cəhənnəmdən azad edər.

Bu ayda dörd şeyi çox edin. Bunlardan ikisi ilə Rəbbinizi məmnun edərsiniz; ikisindən uzaq qala bilməzsiz. Rəbbinizi məmnun edən iki şey: “Lə iləhə illəlah” - deyərək, Allahın birliyinə şəhadət etməyiniz və bağışlanma diləməyinizdir. Uzaq qala bilmədiyiniz o bir iki şeyə gəlincə, onlar da Allahdan cənnəti istəyib cəhənnəmdən qurtulmağı diləməyinizdir.

Kim bir oruclunu doyurarsa, Allah ona qiyamət günü mənim hovuzumdan su içirəcək, o da cənnətə girinə qədər bir daha susuzluq çəkməyəcəkdir.” (İbn Hüzeymə, Səhih, III, 191-192.)

Allah Rəsulu Ramazani-Şərifin möminlərin fərdi həyatına və axirət üçün onlara qazandıracağı nəticələri açıqlamışdır. Çünki hər müsəlman çatdığı Ramazan ayından mütləq özü üçün bir şey gözləyəcək. Bu gözləmələr də, əlbəttə ki, onun dünya həyatı ilə əlaqəli olduğu qədər, bəlkə, daha da çox axirət həyatına aid olacaqdır. Çünki mömin üçün həqiqi həyat axirət həyatıdır.

NEMƏTİ VERƏNİ NƏ QƏDƏR GÖRÜRÜK?

Xaliqi Azimüşan məxluqunu bir parça ətdən yaratmış olduğu halda bizləri sonsuz nemətlərlə bəzəmiş, İslamla şərəfləndirmiş, yaxşı və pisi ayırd etmək üçün Kəlamullahı endirmiş, Həbibinə ümmət etmişdir. Onun verdiyi gözlə görür, qu-laqla eşidirik. Bizə danışma imkanı vermiş, ürək vermiş, həyatımızı davam etdirməyimiz üçün nəfəsimizi lütf etmişdir. Allah-Təala kainatdakı hər məxluqa ayrı süfrə açmaqdadır. Quşun yediyini ilan yeməz, ilan yediyini dəvə yeməz, dəvənin yediyini qarışqa, qarışqanın yediyini timsah yeməz. Yaxşı, bəs bütün süfrələri kimə açmışdır?

"Mən ona surət verib ruhumdan üfürdüyüm zaman siz ona (ibadət yox, təzim məqsədilə) səcdə edin!" (Hicr, 29) xitabına məzhər olan quluna açmaqda... İnsanları çətinlikdən qurtaran, duaları qəbul edən Odur. Elə bir Rəzzaq ki, qullarının ruzilərini günahlarından ötəri kəsməz. Əfvi və mərhəməti o qədər boldur ki, günah işləyənin günahlarını tövbə etmələri vəsiləsiylə ilə bağışlayar..

Allah-Təala Qurani-Kərimdə belə buyurur:

"Şübhəsiz ki, Allah insanlara lütfkardır. Lakin insanların çoxu (Onun lütfünə) şükür etməz!" buyurur. (Mumin, 61)

Bizə bir stəkan su verənə təşəkkür edib, minnətdarlığımızı bildiririk. O halda bizə bu qədər lütfkarlıq edən və ikram bəxş edən Rəbbimizə necə şükür etməliyik?

Allah-Təala nemətlərə şükür edib nankorluq etməməyimizi istəməkdədir, şükür etdiyimiz zaman nemətini artıracağını müjdələməkdədir. Qurani-Kərimdə: **"Əgər mənə şükür etsəniz, sizə (olan nemətimi) artıracam. Yox əgər nankorluq etsəniz, (unutmayın ki) Mənim əzabım, həqiqətən, şiddətlidir",**- buyurur. (İbrahim, 7)

Şükür, neməti deyil, neməti verəni görməkdir. Neməti verəni bilib lazımınca əməl etməkdir. Bu əməl, qal,

hal və feil (hərəkət) ilə olar.

Qali şükür: Dil ilə edilən şükürdür. Bütün nemətlərin Allahı-Təalaya aid olduğunu düşünüb etiraf etməkdir.

Rəsulullah (s.ə.s.) belə buyurmuşdur: *"Allah Təalanın nemət və lütfkarlığını dilə gətirmək şükürdür."* (Münavi)

Hali şükür: (qəlb ilə edilən şükürdür.) Allahı-Təalanı canından, ikram etdiyi hər şeydən çox sevməkdir. Hər şeyi Onun yaratdığını və Onun verdiyini bilməkdir. Ən etibarlı, həqiqi dostun Allah-Təala olduğunu bilib təfəkkür etməkdir. Qulun şükürü ifadədə aciz olduğunu, nə etsə etsin şükür edilə bilməyəcəyini ürəkdən söyləməsidir. Şükürün ən yüksək şəklidir. bu şükürdə könül elə dolar, elə yanar ki, göz yaşları belə yetərli olmaz.

Bir hədisi-şərifdə buyurulduğuna görə Davud (ə.s.) Allah-Təalanın nemətlərinə şükür etməkdə çox irəliləmişdi. Bir dəfə *"Ya Rəbbi! Mən*

sənə haqqıyla necə şükür edə bilərəm? Sənin köməyin olmadıqca şükür etməyə də gücüm çatmaz!"-demişdi. Allahı-Təala *"Ey Davud! Sənə gələn hər nemətin məndən olduğunu bilirsən deyilmi?"*, -deyə soruşdu. *"Bəli ya Rəbbi, bilirəm"*, -dediyində Allahı Təala *"Mən bunu sənin tərəfindən şükür olaraq qəbul etdim"*, -buyurdu. (Əhməd min Hənbəl)

Feili şükür: Allah-Təalanın lütf etdiyi nemətlərin hamısını Onun razı olacağı, şəkildə istifadə etməkdir. Bədən ilə edilən şükürdür.

Bir hekaydə belə nəql olunur: Hökm-dar bir adamı həbs etdi, o adamın yoldaşı ona: *"Allaha şükür etsin"*, -deyə xə-

bər göndərdi. Adam döyüldü yenə yoldaşı ona: *"Allaha şükür etsin"*, -deyə xəbər göndərdi. Bir atəşpərəst də onun yanına həbs edildi. Atəşpərəstin ayağına zəncir vuruldu. Bu zəncirin bir ucu da bu adamın ayağına bağlandı. Atəşpərəst ishaldan narahatlıq çəkirdi. Hər tualetə gedişində bu da gedir, o, işini bitirənə qədər başında gözləyirdi. Yoldaşı yenə ona: *"Allah'a şükür etsin"* deyər xəbər göndərirdi. Həbs edilən adam yoldaşına: *"Nə zamana qədər Allaha şükür edəcəyəm, bundan daha böyük bir bəla ola bilərmi?"*, -dedi. Yoldaşı ona: *"Atəşpərəstin ayağına bağlanan zəncirin bir ucunun sənin ayağına bağlandığı kimi*

onun belində olan zünnar (küfür əlaməti) sənin belinə bağlansaydı halın necə olardı? Bundan ötrü Allaha şükür et", -deyə xəbər göndərirdi.

Buna bənzər izah edilən başqa bir hədisə də isə: Bir nəfər Səhl bin Abdullahın yanına girib ona: *"Evi-*

mə oğru girdi əşyalarımı götürüb apardı", -dedi. Bunun üzərinə Səhl ona: *"Allah'a şükür et, əgər şeytan ürəyinə girib imanını əlindən alarsa nə edərdin?"*-dedi. Bunlar mənəvi şükür etməyimiz lazım olan amillərdir. Maddi olaraq sahib olduqlarımız saymaqla bitməz: gözümüz, qulağımız, mədəmiz, böyrəyimiz... Hamısı Allah-Təalanın lütf etdiyi nemətlərdir.

Bizim borcumuz Allah-Təalanın lütf etdiyi nemətlərlə birlikdə Yaradanın qarşısında qulluq vəzifəmizi gözəl ifa edə bilməkdir. Allah hər birimizə yardım etsin.

Amin!

*Şükür, neməti
deyil, neməti verəni
görməkdir. Neməti
verəni bilib lazı-
mınca əməl
etməkdir.*

ŞÜKÜR ETMƏK BİR NEMƏTDİR

Yaşadığımız kainat içindəki bütün nemətləriylə Uca Yaranan tərəfindən bizə bəxş edilmişdir. Həyatımız boyu baxdığımız hər bir guşədə qarşımıza çıxan hər şey ən xırdalıklarına qədər Onun bizə olan sonsuz mərhəmətindən xəbər verir. Allah-Təala müqəddəs kitabımızda öz nemətlərindən bəhs edərək hər birinin insana lütf edilmiş çox qiymətli varlıqlar olduğunu xəbər verir. Üstəlik sahib olduğumuz bu nemətlər o qədər çoxdur ki, Uca Yaranan onlar barədə: **“Allahın sizə olan nemətlərini saymağa çalışsınız, onları sayıb qurtara bilməzsi-**

niz.” -buyurur. Sadəcə sahib olduğumuz göz, qulaq kimi orqanlarımızın mahiyyəti haqda düşünəcək olsa, ilahi qüdrətin böyüklüyünü, bizə olan mərhəmətini anlamaq üçün kifayət edir. O göz ki, əvəzində dünyanın bütün varını versələr dəyişmərik. Bir ərəb şairin dediyi kimi *“Gözlərini oyub yerinə qızıl qoysam görə bilərsinizmi?”* Bəs hər gün istifadə etdiyimiz, dəyərinin fərqi nə varmıdan içdiyimiz adi suyun hansı ilahi rəhmətdən bizə bəxş edildiyini qavraya bilirikmi? Bu ayə necə də mənalıdır:

“De: “Bir söyləyin görək, əgər suyunuz çəkilib (yerin dibinə) get-

Kiçik bir yaxşılıq edən insana təşəkkürü borc bilən bizlər nədənsə bütün nemətləri bəxş edənə şükür etməkdə tənbellik edirik. Əslində isə edəcəyimiz şükür özümüz üçün daha faydalı və vacibdir. Çünki şükür nemətin artmasına, bərəkətlənməsinə səbəb və bəndənin Allah qatında ucalmasına vasitədir.

sə, (Allahdan başqa) kim sizə axar su gətirə bilər?!” (əl-Mülk, 30)

Həmçinin yaşadığımız dünyada Allahın lütfələriylə əhatələndiyimizi göstərən aşağıdakı ayələr də öz növbəsində insanı ilahi qüdrət qarşısında səcdə etməyə sövq edir:

“Bəs əkdiniz (toxuma) nə deyirsiniz? Onu bitirən sizsiniz, yoxsa Biz?! Əgər Biz istəsəydik, onu bir saman çöpünə döndərər, siz də mat-məəttəl qalıb: “Biz ziyana uğramış, bəlkə, (hələ ruzidən də) məhrum olmuş kimsələr!” (deyərdiniz). Bəs içdiyiniz suya nə deyirsiniz? Onu buluddan endirən sizsiniz, yoxsa Biz?! Əgər istəsəydik, onu acı (bir su) edərdik. Elə isə niyə (Allahın nemətlərinə) şükür etmirsiniz?” (əl-Vaqiə, 63-70)

İnsan övladına bəxş edilmiş bu qədər nemətin qarşılığında isə bizdən istənen yeganə şey şükürdür. Kiçik bir yaxşılıq edən insana təşəkkürü borc bilən bizlər nədənsə bütün nemətləri bəxş edənə şükür etməkdə tənbellik edirik. Əslində isə edəcəyimiz şükür özümüz üçün daha faydalı və vacibdir. Çünki şükür nemətin artmasına, bərəkətlənməsinə səbəb və bəndənin Allah qatında ucalmasına vasitədir. Qurani-Kərimdə Allah-Təala belə buyurur:

“Əgər (Mənə) şükür etsəniz, sizə (olan nemətimi) artıracağam. Yox, əgər nankorluq etsəniz, (unutmanın ki) Mənim əzabım, həqiqətən şiddətlidir!” (İbrahim, 7)

Təəssüf ki, həqiqi mənada şükür edə biləcək insan çox azdır. Ümumiyyətlə isə insanın sahib olduğu nemətlərə layiqincə şükür etməsi imkansız bir işdir. Ömrü boyu ibadət edən bir insanın işlədiyi əməllərin yalnız onun bir gözünün qarşılığını verə biləcək dərəcədə olmasını qeyd edən hədislər məsələnin nə qədər mühüm olduğundan xəbər verir. İnsanların əsrəfi, Peyğəmbərlərin sərvəri olan Həzrət Məhəmməd (s.ə.s) ən çox ibadət və şükür edənimiz olmasına baxmayaraq dəfələrlə dua və yalvarışlarında Uca Yaradana layiqincə şükür edə bilmədiyini dilə gətirmiş və Allahdan bağışlanma istəmişdir. Gəlin özümüzə nəzər salaq. Bəs biz nə qədər şükür edirik? Yoxsa hər dəfə yeməkdən sonra dilucu “**əlhəmdulillah**” deməklə Yaradana olan şükür borcumuzdan xilas olduğumuzu düşünürük? Elə isə gəlin, sahib olduğlarımıza əlimizdən gəldiyi qədər şükür etməyə cəhd edək. Çünki şükür edə bilmək özü bir nemətdir.

YARADILANIN YARADANA BORCU

Şükür yaradılanın Yaradana verdiyi nemətlər qarşılığında bir minntədarlıq, təşəkkür, verilən gözəlliklər əvəzində verdiyi borcudur. Şükür edən insan Allahın təşəkkür edərək öz razılıq ifadəsini əks etdirmiş olar və Rəbbi də bu razılıqdan məmnun olar.

Sevincli, ümidli olmaq, Allahdan ümidi kəsməmək də bir şükürdür. Üzüntülü və şad günlərdə Rəbbindən gələn hər sıxıntıya və rahatlığa razı olub təslim olmaq, qədərinə baş əymək də şükür etməkdir. Şükür etmək nanakorluq etməməkdir.

Nemətin verilməsinin, əksilməsinin xeyrə əlamət olduğunu anlayıb, üsyan etməmək insanı Allah qatında yüksəldər, şükür etmək, gözəlliklərdən məm-

nun qalmaq bu fani dünyada ruhi, fiziki cəhətdən yorulan, sarsılan insana psixoloji olaraq əminlik, rahatlıq verir.

Nemətlərə qane olmaq da Allaha şükür etməkdir. **“Ey iman gətirənlər! Sizə verdiyimiz ruzilərin (təmiz və) həlindən yeyin! Əgər Allaha ibadət edirsinizsə, (bu nemətlərə görə) Ona şükür edin!”** (Əl-Bəqara, 172).

Allahı dillə zikr etmək, Quran oxumaq, üzərində düşünmək şükürdür. **“Belə olduqda siz (itaətlə) Məni xatırlayın ki, Mən də sizi yada salım! Mənə şükr edin, Məni danmayın!”** (Əl-Bəqara, 152).

Süleyman Peyğəmbər (ə.s.) Allahı tanımağa və ona tabe olmağa dəvət edərəkən Səbə adlanan ölkənin kraliçasının taxtını öz hüsurunda gördükdə bunun Rəbbi tərəfindən ona olan bir lütfü olduğunu dərk edir. Allah tərəfindən bəxş olunan hər hansı bir neməti lütf kimi qəbul etmək də şükürdür. İnsan Allah Təalanın şükür və ya nankorluq edəcəyini sınamaq üçün ona nemət verdiyini anlamalı, şükür edənin yalnız öz dünya və axirətini qazanacağını bilməlidir. Nankorluq edən, nemətləri tanımayan, təhqiredici insan isə Allahın nə qədər zəngin olduğunu, bütün aləmdəki nemətlərə yalnız onun sahib olduğunu və onların nankorluq etmələrinə rəğmən yenə Kərim, Səxavətli olduğunu unudurlar. **(Ən-Nəml, 40)**. Naşükürlük yalnız nemətə qarşı olmur, insanların Allahı unudub, ondan başqasına ibadət etmək, ruzini başqasından diləmək də naşükürlükdür.

Neməti Allah qatında axtarmaq, on-

dan gözləmək, ona şükür etmək və ona qulluq etməkdir. Çünki biz insanlar hesab vermək üçün Allahın hüsuruna mütləq döndürüləcəyik. Şükür iman etməkdir, yaradılanlar üzərində təfəkkür, onların yaradılış səbəbini düşünmək, necə yaradıldığını düşünmək Allaha həmd etməkdir.

Allah Təala insanların ibrət almaları üçün onların diqqətini ibrətli hadisələrə yönəldir. Dənizin üzərində əsən küləkləri dayandıran Allah Təala şükürü, səbri eyni anda xatırladır. Çox şükür edən və çox səbir edən həyatdan ibrət alacağını bildirir.

İnsanların şükür edən bir qul olmaları üçün dua etmələri, Allahdan ilham istəmələri çox vacibdir. Bu, Əhqaf surəsində bu cür bəyan olunur: **“Mənə və ana-atama verdiyin nemətlərə şükür etməyimi, Sənin razı olacağın saleh əməl işləməyimi mənə ilham et”**. Şükür edən insanı Allah hər zaman mükafatlandırır. Onları düşükləri çətinliklərdən xilas edir. **“Əgər siz şükür etsəniz və iman gətirsəniz, Allah sizə nə üçün əzab versin ki? Allah şükürə qiymət verəndir”**.(Nisa, 147).

Ən çox şükür edən insan nümunəsini də Hz. Peyğəmbər (s.a.s.)in timsalında görürük. Hz. Aişə (r.a.) validəmizin gecə səhərə qədər ibadət edərək ayaqları şişən Peyğəmbərimizə: **“Ya Peyğəmbər, bütün keçmiş və gələcək günahlardan bağışlandığın və qorunduğun halda, bu qədər özünü niyə yorursan?”** sualı qarşısında, Hz. Peyğəmbər (s.a.s.): **“Mən daha çox şükür edən qul olmayımmı?”** buyurur. (Buxari, Təhəccüd, 6). Hədisdən də göründüyü kimi, deməli, şükürün haqqı namaz kimi məsuliyyəti ağır olan bir ibadət zamanı daha layiqincə verilir.

Bütün bunlar, çevrəmizdə bizə ibrət

Həyatın hər anında şükür etmək insanın Allah qatında dəyərini artırır. Həqiqətən, insanlar azacıq da olsa ətraflarında olan zəngiliklərə, verilən nemətlərə ibrətlə baxarsa nə qədər az şükür etdiklərinin fərqinə vararlar.

olan hadisələr bizlərə hər vaxt, hər yerdə, hər məqamda şükür etməyi, bizə əta olunan gözəlliklər nəyi təlqin edir bizlərə? Həyatımızda bizə kiçik bir yaxşılıq edənə həmişə minnətdarlıq hissi duyuruq. Elə isə bu qədər gözəlliyi, bu qədər zənginliyi, ən böyük nemət olan həyatı, sevdiyimiz ailəmizi, dostlarımızı, təbiəti, yaşamağımız üçün lazım olan hər şeyi bizə bəxş edən Allaha şükür etmək, ona minnətdarlığımızı bildirmək, onsuz da verdiklərinin borcundan çıxma bilməyəcəyimizi bilsək də, həmişə içimizdə şükür duyğusuyla yaşamaq çoxmu çətinidir?

Həyatın hər anında şükür etmək insanın Allah qatında dəyərini artırır. Həqiqətən, insanlar azacıq da olsa ətraflarında olan zəngiliklərə, verilən nemətlərə ibrətlə baxarsa nə qədər az şükür etdiklərinin fərqinə vararlar. **“(Ya Peyğəmbər!) De: “Sizi yoxdan yaradan, sizə qulaq, göz və qəlb verən Odur. (Allahım nemətlərinə) nə az şükür edirsiniz!” (Əl-Mülk, 23)**

Şükür etmək ilahi borcumuzdur. Borclarımızı sabaha saxlamayaq.

XEYİR VƏ ŞƏRR

Xeyir və şər bir-birinin yaranmasını hazırlayan iki fərqli gücün çekişməsidir. Onların hər ikisini dünya səhnəsinə çıxaran insandır. Yer üzündə həyatın bütün nemətləri ilə mənəfətsiz təmas quraraq, bunları ona verən Rəbbinə şükür vəsiləsi kimi insan bəşəri vəzifəsi olan əməllərini ancaq xeyrə yönəldərək yaşamaqlıdır. Lakin dünya tarixinin əsas səbəbkarı və iştirakçısı olan insan xeyirlə bərabər həmçinin şərin yazıldığı səhifələrdə də vardır.

İnsan yer üzündə məskən salan zaman bəri yaşadığı cəmiyyətdən öz təbiətinə uyğun olaraq dəyərləri və haqları tələb etmişdir. Müxtəlif dövlətlər tərəfindən qəbul edilmiş rəsmi sənədlərdə hər bir şəxsin fikir, düşünmə, vicdan və din azadlığına haqqı vardır. Bu dörd ünsür insan şüurunun məhsuludur. Çünki, şüur fikir və düşüncəni yaradan anlayış ilə birlikdə id-

rak, vicdan və dini mənimsəmədir. Xeyri və şəri törədən insan oğlunu yer üzündəki digər canlılarından fərqləndirən və ancaq ona məxsus olan süurudur.

İnsan şüurunun ən mühüm ünsürü vicdandır. Vicdan insanın içindəki yaxşını pisdən ayıran, yaxşılıq etməkdən ləzzət alan, pislikdən ələm alan (kəddərli olan) mənəvi hisdir. Vicdan insanın iradə, ağıl və hissi ilə yer üzündə təzahur edir. İradə ilə əməl, ağıl ilə bilik, hiss ilə məhəbbət yaranır. İnsan kainat və kainatdakı digər varlıqlardan sonra yaradılandan və iradəyə sahib varlıqdır. İradə insanın həm cəmiyyətdə, həm də qanunlar qarşısında azadlığı deməkdir. İnsanoğlu hər hansı bir şeyi istəyərək və ya istəməyərək edib etməməsi onun iradəsinə bağlıdır. İradəyə sahib olmayan bir insanın işlərinin əxlaqi qiyməti yoxdur, onlar üçün cəza və ya mükafatdan söz edilə bilməz. Yəni insanlar dünya həyatlarında xeyir və ya şərə öz iradələrinə görə üstünlük verə bilirlər. İnsanın cəza və ya mükafat qazanmasının əsas ölçüsü də budur. Demək, xeyir və şərin meydana gəlməsi təbii olaraq, insanın öz iradəsi ilə üstünlük verdiyi hərəkətdən asılıdır. Allahın insana verdiyi iradə gücü ilə insan iki yoldan birini seçə bilər: xeyir yolu olan iman, şərin yolu olan küfür. İnsanın Allah qatındakı mövqeyi bu iki yoldan birinin seçilməsi ilə ortaya çıxır.

Ağıl olmayan iradəsi ilə şərə üstünlük versə də cəzaya səbəb olan cavabdehliklərdən azaddır. Heç bir dini əmr ağıl olmayan insanlara yönəlməmişdir və demək, xeyrin və ya şərin törədil-

məsində insanoğlu iradə ilə bərabər ağılı və mühakiməsi ilə qərar verir. İnsanı imansızlıqdan qurtararaq elmə, əxlaqa, bir sözlə isə şəxsiyyətinə qovuşduran hisslə iradə ancaq xeyrin tərəfdarı olur. Hissi ağla hasil etmədikdə isə, onda vicdanı bilməyən bir hiss yaranır. Bu isə öz növbəsində şərə gedən bütün yolları insanoğlunun üzünə açır. Zəhməti çox, faydası isə az olan kin, həsəd (paxıllıq), ədavət kimi şərə mənsub hərəkətlər bu hissın təsiri ilə meydana çıxır. Belə hərəkətlər isə dünyəvi sərvət və mərtəbələri qazanmaq üçün fərdi bir mühütdən başlayaraq, bütöv bir cəmiyyəti də bürüyə bilər. Ən çox qədəri tənqid edənlərdə yaranan bu hiss, onları şərin ən cazibədar qüvvəsi sayılan dünyanın faniliyinə bağlanaraq, Allahın rəhmətindən məhrum edir.

Xeyir olan fəaliyyətlərdə əsas məqsəd dinin əmrlərinə görə maddi və mənəvi ehtiyacı olan hər kəsə yardım etməkdir. Demək, xeyir Allahın razı ola biləcəyi yaxşılıqlardır. İnanc çərçivəsində xeyrin mükaflatını fərqli dinlərdə insanların ya bu dünyada və ya axirətdə alacaqları bildirilir. (**Qurani-Kərim, 55/60, Matta5/3**)

Şər isə xeyrə müxalif olaraq, dinin əmrlərinə deyil, öz nəfsinə itaət edərək daima özünə haqq qazandırır, başqasının ruh və bədənində zülm edir. Bu isə əlbətdə ki, ən çox kainatda yaradıcı və düzənləyici bir Tanrının varlığını qəbul etməyən, dinin tələblərini rədd edən insanlara məxsus olan bir haldır. Şərin açıq-aydın təmsilçiləri iman gətirməyənlərdir. Belə insanlar dünya həyatının müxtəlif sahələrində çalışa bilirlər. Onlar istər elm və incəsənətdə, istər iqtisadiyyatda, tibdə, istərsə də siyasətdə yer tuta bilirlər.

İnsanın digər insanlar və ya cəmiyyətlər qarşısında bir sıra maddi və mənəvi

***Xeyir olan
fəaliyyətlərdə əsas məqsəd
dinin əmrlərinə görə
maddi və mənəvi
ehtiyacı olan hər kəsə
yardım etməkdir.***

nəvi haqlar əldə edə bilməsi və bu haqları istifadə edə bilməsi üçün sosial azadlığı və həyatı vardır. Bu sosial həyatda hər bir insan əxlaqlı olmaq məcburiyyətindədir. Lakin inam olmadığı isə insan həyatda başına gələ bilən min cür bəla və müsibətdə əxlaqlı qalması üçün mühüm olan səbir, şükür, təvəkkül edə biləcək ruhi qüvvədən məhrum olur. Çünki, müsibət və bəlalara səbir etmək ancaq iman işidir. Odur ki, əxlaqında Allaha qarşı səbir, şükür və təvəkkül kimi davranışlar olduğu üçün dünya həyatında qarşılaşdığı insanlara qarşı da dürüstlük, ədalət, əmanətə riayət kimi müvəqqəti davranışları olur. İmanı olmayan insanda daima qorxu hissi vardır ki, yuxarıdakı davranışları da yox edir. Belə insanlarda mal-mülk itirmək qorxusu ilə yanaşı daha çox insanı ancaq bu dünyadan yox edən ölüm qorxusu vardır. Bu qorxu onları həyatları boyunca təqib edərək əxlaqlı qalmağa qoymur. Ölüm təhlükəsinin yarana biləcəyini bütün halları onlar zəkaları ilə anlaya bilər və onun zərərindən qorumaq üçün bütün vasitələrdən istifadə edirlər. Bu vasitələrdən istifadə onlarda olar-olmaz bütün sosial əxlaqı məhv edir. Əxlaq qalmayan yerdə isə şərrin hökmranlığı başlayır. Lakin imanı olan insanlar isə zəkaları ilə idrak edərək Allahın rəhmətinə ümid edirlər. İstər canlarını, istərsə də mal-mülklərini hər zaman verən Rəblərinə geri qaytarmağa hazırdılar.

YANĞIN İÇƏRİDƏ

Cürbəcür güllərin hər səhər şəbnəmlərlə gözlərini açdığı bir gül bağçasında bir gülün yavaş-yavaş ölməsi nə qədər kədərləndirir insanı, deyilmi? Eyni ilə ana-ata sevgisindən məhrum, bir damla mərhəmətə möhtac olan övladlarımız kimi.

Hər doğan günəşlə rəngarəng və hər birisi bir-birindən gözəl olan güllərin hər an eyni tərəvətdə olmasını istəyir insan... Hər zaman gözəl ətirlər yaysın və hər an tumurcuq halında olmasını istəyir.

İnsan oğluna bəxş edilən və Qurani-Kərimdə **“Ziynətül-həyatid-dünya”**,– deyə göstərilən uşaqlar da belədir. Bir ana-ata üçün dünyada övladından daha qiymətli başqa bir varlıq ola bilərmi?

O uşaq zinnətdən kənar ola bilərmi?

Fitrət üzrə dünyaya gələn bir uşağın, bir gül bağçasındakı gül məsumiyyətindən fərqli bir halı yoxdur. Hər şeyin fitri olanı da ağla, vicdan və insani dəyərlərə ən uyğun olanıdır. Amma sonra insan öz əlləri ilə öz degenerasiyasını qurmaqda və fitrətdən kənara çıxdığının həddini aşmaqdadır. Dünyəvi həvəsləri uğruna daha üstün olaram hissi ilə qənaətsizliyinin qurbanı olacaq mənasız bir axtarış üçün girər ki, bu da mənəvi hüsranı olar insanın...

Övladlarımız, canlarımız, göz bəbəklərimiz...

Başqa uşaqlardan, ya da başqalarının uşaqlarından bəhs etmirəm.

Öz övladlarımızdan bəhs edirəm.

Evimizdə böyütdüyümüz, hər dəqiqə, hər saniyə qəlbimizin birlikdə vurduğu, nəfəslərimizi birlikdə alıb-

verdiyimiz, doqquz ay min cür cəfa ilə daşıyıb, dünyaya gətirdiyimiz öz övladlarımızdan bəhs edirəm.

Çöldəki yanğının alovlarını görüb əlimizdəki bir vedrə su ilə qaçarkən, evdəki yanğını unuduruqmu? Bütün bu sualları bir ana-ata olaraq yenidən özümüzə soruşmalıyıq və əsil yanğının evimizdə olduğunun fərqi olmalıyıq.

Özümüzə gördüyümüz maddi-mənəvi nöqsanların fakturasını müəyyən formada böyüklərimizə, ana-atamıza yüklədikdə, görəsən, öz övladlarımıza nə qədər nümunə ola bilirik? Öz övladlarımızın dünyalıq ehtiyaclarını min cür cəfa ilə ödəməyə çalışarkən, onlara axirət azuqəsi olacaq sərmayə üçün nə qədər qayğı göstəririk? Cizgi filmlərlə, kompyuter oyunları ilə doldurduğumuz dünyalarına, yetkin bir şəxsiyyət inşa etmək üçün nə qədər səy göstəririk?

Bəlkə də dünya qədər elmin içərindən, kitablardan, internet səhifələrindən oxuyub əldə etdiyimiz təcrübələrimizi nə qədər uşaqlarımıza verə bilirik?

Bəzən şeytan insanı ona başqa yaxşı bir iş göstərərək də aldadır. Sizi əsil vəzifənizdən uzaqlaşdırmaq üçün, digər yaxşı bir işi gözümə xoş göstə-

rərək yerində, zamanında görməyimiz lazım olan ən önəmli bir iş ləqəyidlik göstərməyimizə səbəb olur. Bu da nəfsimizin və yaxud da şeytanın aldatmalarından biridir.

Xidmət anlayışı içərisində gənclərə, uşaqlara hər an yaxşı və gözəl şeyləri bildirməyimizdən daha normal bir şey yoxdur. Bunu öz övladlarımız və başqalarının övladları deyə bir ayrı-seçicilik qoymadan etməyimiz ən gözəlidir!... Ancaq buradakı tarazlıq pozulduğu zaman hər tərəfə haqsızlıq etmiş olarıq.

Mənə görə bir ana hansı cəmiyyətdə, hansı vəzifədə olursa olsun heç bir cəmiyyət, heç bir vəzifə onun "ANA" olma vəzifəsinin qarşısına keçə bilməz, keçməməlidir!... Bir ananın ən başda məsuliyyəti öz evinin içi, övladları, yoldaşı olmalıdır!... Xidmət və bir neçə sosial vəzifələrə görə ailənin onurçasını meydana gətirən əsil vəzifələrdən uzaqlaşdırırsa, burada əsas bir problem var, deməli.

Xidmət sırasını və ya xidmət yerini təyin edərkən ən önə qoyduğumuz xüsurlara diqqət göstərmək məcburiyyətindəyik.

Çöldəki yanğının durması üçün öncə içəridəki yanğını söndürməliyik.

***Çöldəki yanğının alovlarını görüb əlimizdəki bir vedrə su ilə qaçarkən, evdəki yanğını unuduruqmu?
Bütün bu sualları bir ana-ata olaraq yenidən
özümüzə soruşmalıyıq və əsil yanğının evimizdə
olduğunun fərqi olmalıyıq.***

Çoxluqdakı tənhalıq!

İnsan övladı yarandığı gündən etibarən tək deyil, onun təkliyinin qarşısının alınması üçün onunla birgə digər insanlar və başqa canlılar yaradılmışdır. Buna baxmayaraq insan nə qədər çox insanın əhatəsində olsa belə, çox vaxt özünü yalnız və tənha hiss edir. Ətrafında çoxlu insanlar olduğu halda, sən yenə özünü tənha hiss edirsən. Çünki sənin ətrafında gördüklərin, bildiklərin və tanıdıkların sənin qəlbinin istədikləri deyildir. Baxdığın hər yerdə sanki bir yadlaşma və qərbləşmə vardır. Hər kəs deyib-gülür ancaq sənin qəlbin qan ağlayır. Hər şeyin vardır, yenə özünü hər şeyə möhtac hiss edirsən. Ətrafındakı insanlar sənin xoşbəxt olduğunu hiss edir, sən özünü dünyanın ən bədbəxt insanı sayırsan.

Daxili və xarici aləmimizin bir-birinə ziddiyyəti həyatımızdan zövq almağımıza mane olur. Həyatımızda olan bu iki ziddiyyətin haradan qaynaqlandığını bir az açıqlamağa çalışaq.

İlk olaraq onu qeyd edim ki, hər birimizin dinlədiyi səsinə aşina olduğu ney, nəfsani arzulardan qurtulmuş, nəfsini yox etmiş, ilahi sevgi ilə dolmuş kamil insanın simvoludur. Ney, qamışlıqdan ayrı düşdüyü üçün inləməkdədir. İnsan da, ilk aləmindən, ruh aləmindən dünyaya sürgün edilmişdir. Haqdan ayrı düşdüyü üçün əzab içərisindədir. İnsan, dünyada yaşadığı müddət ərzində, əzablar, xəstəliklər, bəlalar içində çırpındıqca ruh aləmindəki xoşbəxtliyin arzusunda olacaq, içərisində yad olduğu və sürgün kimi yaşadığı dünyadan

qurtuluş yollarını axtaracaqdır. Hz. Mövlanə bu həqiqəti neyin timsalında belə dilə gətirir:

Bu Neyin nələr söylədiyini səmimi qəlbdən dinlə, çünki o ayrılıqlardan şikayət edir. Ney özünə xas olan bir dillə, hal dili ilə belə deyir: *"Məni qamışlıqdan kəsdiklərindən bəri, mənim fəryadımdan, duyğulu bütün insanlar hüznənlənib ağlarlar. Ancaq bu bir həqiqətdir ki, məni dinləyən hər insan, mənim nələr dediyimi anlaya və fəryadımı hiss edə bilməz. Məni anlamaq və məni duymaq üçün ayrılıq sitemi çəkmiş, qəlbi yaralanmış, dərdimi anlayacaq bir insan istəyirəm ki, dərdlərimi ona anlada bilim.*

Əslindən, vətəmindən ayrı düşmüş, oradan uzaqlaşmış adam, orada keçirmiş olduğu xoşbəxt anlarını axtarar, o zamanı təkrar yaşamaq istər, ayrıldığı sevgiliyə yenidən qovuşmağı arzu edər. Mən hər məclisdə, hər topluluqda, inlədim, ağladım, fəryad qopardım. Mən, pis və yaxşı insanlarla da birlikdə oldum. Hər kəs, öz anlayışına, zənninə görə, mənim dostum oldu. Ancaq, heç bir kimsə mənim qəlbimdəki sirləri araşdırıb öyrənə bilmədi. Halbuki mənim sirrim, fəryadımdan uzaq deyildir. Fəqət hər gözdə onu görəcək nur, hər qulaqda onu eşidəcək güc yoxdur".

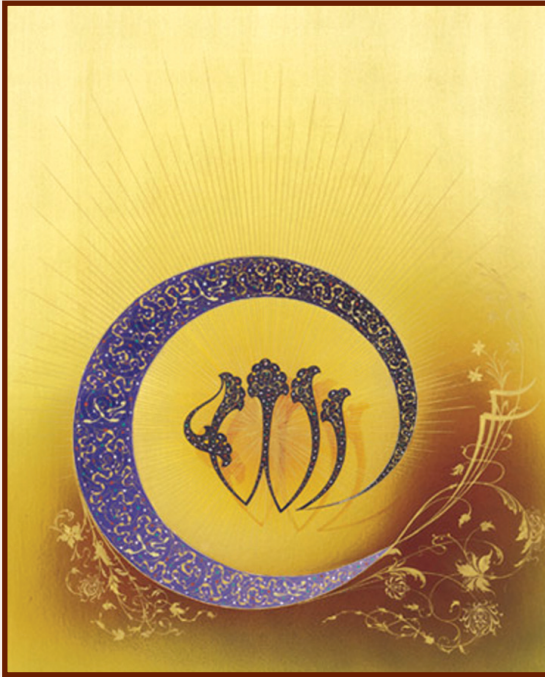
Bizim də ətrafımızda bu neyin həyatına bənzər bir həyatı yaşayan

bəlkə də minlərlə insan vardır. Əslində bu sayı minlərlə deyib azaltmaq istəməzdim çünki, dünyada olan bütün insanlar neyin qamışlıqdan ayrıldığı kimi, öz əsil aləmlərindən ayrı düşmüşdülər. Bizim haqdan ayrılığımız həyatımızın hüznü və kədər içərisində yaşamağımıza gətirib çıxardır. Xoşbəxt olmaq üçün dünyanı qazanıb, dünyada xoşbəxt olmaq istəyirik. Hər zaman özümüzdən yüksəkdə olan insanların xoşbəxt olduqlarını zənn edirik. Xarici məşinlarda gəzib, geniş villalarda yaşayan insanların dərdlərinin olmadığını düşünürük. Ancaq onların həyatları xaricdən göründüyü kimi ehtişamlı və qibtə ediləcək deyildir. Bir həqiqəti dərk etməliyik ki, əsil zənginlik könül zənginliyidir. Əgər könlümüzdə Yaradanımızın sevgisi hakim deyildirsə, bütün fani sevgilər müvəqqətidir əbədi deyildir.

Son olaraq onu qeyd etmək istərdim ki, insan deyilən müəmma varlıq, Uca Yaradan tərəfindən ən mükəmməl səviyyədə yaradılıb, bütün kainat onun öhdəsinə verilsə də, ətrafında olan genişlik onun qəlbində təzahür etmirsə, o, insan ömrü boyunca geniş səmalarda yaşamağa adət edib, sonradan dar qəfəsə salınmış göyərçinə bənzər.

İnsan deyilən müəmma varlıq, Uca Yaradan tərəfindən ən mükəmməl səviyyədə yaradılıb, bütün kainat onun öhdəsinə verilsə də, ətrafında olan genişlik onun qəlbində təzahür etmirsə, o, insan ömrü boyunca geniş səmalarda yaşamağa adət edib, sonradan dar qəfəsə salınmış göyərçinə bənzər.

R U Z İ

Ruzi, bütün məxluqat üçün əzəldən təqdir olunmuşdur. O nə artar, nə də əksilər. Səbəblərə təvəssül isə ruziyə səbəb olaraq təqdir olunduğu qədər nəticə verir. Bilavasitə bütün məxluqatın ruzisi Allaha aiddir.

Ə bu Hazim həzrətləri buyurur: “Bütün dünyanı iki şeydə tapdım: birincisi mənim ruzim, ikincisi başqasının ruzisi... Mənim ruzim olan, əgər mən bu ruzigara minsəm və ondan qaçsam da o yenə mənə çatar. Başqasının ruzisini əldə etmək üçün də yenə ruzigara minsəm və arxasınca qaçsam da onu əsla əldə edə bilmərəm”.

Bu həqiqətə rəğmən insanların zəhnini əldə edə bilməmə təlaşına sürükləyən və son dərəcə məşğul edən işlərin başında “**nəсіб, qismət və dünyalıq**” deyə ifadə edilən “**ruzi**” məsələsi gəlir.

Halbuki ruzi qədər proqramının əsas mərkəzini təşkil edir. O, insanın ana bətnində təşəkkülü ilə başlayıb qədər yazısındakı qeydlərə uyğun olaraq əcələ qədər davam edir. Əcəl, bir mənada dünyaya aid ruzinin qurtarma nöqtəsidir.

Ruzi, bütün məxluqat üçün əzəldən təqdir olunmuşdur. O nə artar, nə də əksilər. Səbəblərə təvəssül isə ruziyə səbəb olaraq təqdir olunduğu qədər nəticə verir. Bilavasitə bütün məxluqatın ruzisi Allaha aiddir. Bu həqiqət ayeyi-kərimədə belə ifadə edilir:

Yer üzündə yaşayan elə bir canlı

yoxdur ki, Allah onun ruzisini verməsin". (Hud, 6)

Allah (c.c) hər canlının ruzisini ayrı-ayrılıqda ehsan edir. Bu səbəbdən Haqq dostları bülbüllərin gül budağındakı tərənnümlərini belə ilahi lütfərə bir şükür olaraq tərif edirlər.

Bir Haqq dostu ruzi təşvişi içində olanlara deyir ki:

"Bu qədər məxluqatın hansının gecəgündüz ruziləri təmin edilmiş ambarlarda saxlanılır? O canlılar heç bir zaman ruzi narahatlığı hiss etməzlər".

Yaralı, aciz, öz ruzisini təmin edə bilməyənlərin belə ruzilərini Haqq təalanın təmin etdiyini bildirən bu ayeyi-kərimə necə də ibrətlidir:

"(Yer üzündə zəifliklər ucbatından) ruzisini daşıya (əldə edə bilməyən neçə-neçə canlılar vardır. Onların da, sizin də ruzinizi Allah verir. O, (hər şeyi) eşidəndir, biləndir". (əl-Ənkəbut, 60)

Digər tərəfdən ruzi mövzusunda bilmədiyimiz lazım olan ən mühüm bir məsələ də onun bölünməsindeki müxtəliflikdir. Ancaq bu, müxtəliflikdən çox, cəmiyyət nizamının mükəmməl bir surətdə təsis və ahəngi üçündür.

Hər şeyin xəzinələrinin Allahda olmasına və ilahi elmə əsasən, yəni qədər proqramına uyğun şəkildə bölgünün aparıldığı Quranla sabitdir. Möminlər bu fərqli maddi vəziyyətlərinin özləri üçün xeyirli olduğu

inancında olmalıdırlar. Əgər, həyatın nizamı insanların aciz idrakına, bir-birinə düz gəlməyən istək və istedadlarına və hər an dəyişən əməllərinə qalsaydı kainatda xaosdan başqa bir şey görülməzdi. Allah təala buyurur:

"Dünyada onların dolanacaqlarını (keçinəcəklərini) öz aralarında Biz bölüşdürdük. Bir-birilərinə iş gördürsünlər deyə, bəzilərinin dərəcələrini digərlərindən üstün tutduq.

Sənin Rəbbinin mərhəməti onların yığdıqlarından (dünya malından) daha yaxşıdır!" (əz-Zuhruf, 32)

Sirlər, hikmətlər və qüdrət axınıyla bəzənmiş bu kainatda ruzinin bölüşdürülməsi ən səltənətli qüdrət nişanələrindən biridir.

Havada uçan, quruda gəzən və dənizdə üzən

bütün məxluqata hər an bir-birindən fərqli süfrələr

hazırlanır. Birinin qidalandığı ilə əksərən başqaları qidalanıb ömür sürə bilməz. Yəni havada, suda və qurudakı canlıların qidaları öz yaşadıkları yerin təbiətinə görə ayrı-ayrıdır və kainatda olan sonsuz məxluqlar qədər ruzilərin rəngarəng və müxtəlif bölgüsü ağıl sahibləri üçün ən böyük bir ibrət, hikmət, qüdrət və səltənət təzahürləridir. Ayeyi-kərimədə buyurulur:

"Məgər onlar hələ də bilmirlərmi ki, Allah istədiyinin ruzisini artırar, (istədiyinkini də) azaldar. Həqiqətən, bunda iman gətirən bir qövmlər üçün ibrətlər vardır!" (əz-Zumər, 52)

Bu həqiqət çərçivəsində Allah Rəsulu (s.ə.s.) buyurur:

“Sizdən biri mal və yaradılış olaraq özündən üstün olana baxınca, bir də özündən aşağı olana baxsın! Belə etmək, Allahın, sizə bəxş etdiyi nemətin az olmadığını görmək üçün kifayətdir”. (Buxari, Riqəq, 30, Müslim, Zühd,8)

Məhz bunun üçün də həyatımızın sevinc və rahatlığı, mövcud bölgünün bizim üçün xeyirli olması inancı ilə yaşamağımızdadır. Qəhr kimi görünən çox hadisələr vardır ki, nəticəsi lütfdür. Məsələn, sonu cənnət olan fağırılıq kimidir. Lütf kimi görünən bəzi hallar da vardır ki, nəticəsi acı bir peşimanlıqdır. Məsələn, infaq edilməyib yalnız nəfsə qurban edilən sərvətlər kimi. Ayeyi-kərimədə buyurulur:

“Sizə verdiyimiz ruzilərin təmizindən (halalından) yeyin, lakin bunda həddi aşmayın (israfçılıq, xəsislik və nankorluq etməyin, ehtiyacı olana şəri qayda üzrə kömək göstərin), yoxsa qəzəbinə düşər olarsınız. Qəzəbinə düşər olan isə mütləq uçuruma düşüb bədbəxt (cəhənnəmlik) olar”. (Taha, 81)

Bütün bu həqiqətlər işığında ruzi baxımından bəndələrin son dərəcə Haqqı təvəkkül etmələri və təslimiyyətli olmaları hər iki cahanın səadətinə səbəbdir. Çünki ruzinin Haqq tərəfindən bölündüyü və bəşəriyyət-

dən də əvvəl yaradıldığına əsasən insanlar Allaha təslimiyyət həyatı yaşamaladırlar ki, təqdir olunmuş ruzinin zövqünə və qədərə imanını dadına yetişmiş olsunlar.

Hədisi-qüdsədə buyurulur:

“Allah təala, Adəm övladlarının ruzisi ilə vəzifələndirilmiş mələklərə belə buyurur:

“Hər hansı bir bəndəni, bütün qayğı və düşüncəsini tək bir qüvvəyə (yəni Rəbbə) bağlamış bir halda görsəniz, ona göylərin və yerin ruzilərinin təminatını verin! Hər hansı bir bəndəni də ədalətlə (istiqamətdən dönməyib) ruzi axtararkən görsəniz, onunla yaxşı rəftar edin və (yolunu) asanlaşdırın!” (75 Qüdsi Hədisin tərcüməsi və şərh, Əbu Hüreyrədən rəvayət)

Bu hədisi-qüdsi göstərir ki, əgər bir bəndə bütün məqsəd

və niyyətlərini təkə bir qüvvəyə, yəni Rəbbinə yönəldərsə və Onun rızası yolunda ilahi əmrlərə riayət edər və ibadət və itaət üzrə yaşayaraq ixlaslı, saleh bəndələrdən olarsa, o, göylərin və yerin ruzisi ilə təmin edilir. Belələrinə Haqq təala ruzinin əldə edilmə yollarını geniş surətdə hazırlayır. Bu həqiqət:

“Kim Allahdan qorxarsa, Allah ona (hər çətinlikdən) bir çıxış yolu əta edər. Və ona gözləmədiyi yerdən ruzi verər”. (ət-Talaq, 2-3)

Hədisi-şərifdə də belə buyurulur:

Sirlər, hikmətlər və qüdrət axınıyla bəzənmiş bu kainatda ruzinin bölüşdürülməsi ən səltənətli qüdrət nişanələrindən biridir.

“Əgər siz Allaha lazımı şəkildə təvəkkül etsəydiniz, (Allah) quşları doyurduğu kimi sizi də rizqləndirərdi. Quşlar səhərləri qursaqları boş çıxdıqları halda axşam tox halda qayıdılar”. (Tirmizi, Zühd, 33: İbn Macə, 14)

Qarışqa kimi yazdan qışa azuqə toplayan məxluq nadirdir. Digərlərinin heç bir belə tədbiri olmadığına baxmayaraq, qışın o zəif məxluqatlara qalıb gələcək məşəqqətindən keçib yaza çıxdıqları hamının müşahidə etdiyi bir hadisədir.

Axı necə ola bilər ki, Haqq təala, üluhiyyət və səltənət ilə qurduğu bu ilahi nizam içində məxluqatını nemətsiz qoyar?!

Amma tənbəllik, pintilik, həsəd, övlad istəməmək kimi hallara meyl etmək və bunun kimi pis əxlaqlar ruzi haqqında yanlış olan və səhv təsəvvürlərdir.

Yuxarıda da ifadə edildiyi kimi, İslam, insana istisnasız olaraq hamının ruzisinin əzəldən təqdir edildiyini və bunun artıb-azalmayacağı fikrini aşılrayır.

Varlığı xəlv edən Allah (c.c) hər məxluqa bir müddət yaşamaq haqqı vermiş, o zaman daxilində həmin məxluqa ruzi təyin etmişdir. İnsanın həyatı, nəfəsi, loxması və s. qədər lövhəsində təsbit edilmiş və Adəm (ə.s.) zürriyyətinə kodlaşdırılmışdır. Qismətimizə düşən ruzi bölgüsünü

əldə edə bilmək üçün səbəb qanunları üzrə çalışmaq əmr edilmişdir. Buna görə də əmrə tabe olub çalışmaq vəzifəmizdir. Yəni təqdir edilən ruzinin bölgüsü çalışmaya və səy göstərməyə bağlıdır.

“Tədbirdə qüsurlar və təqdirdə böhtan etmə!”-tərzində atalar sözü məşhurdur. Allah (c.c.) bəndəsini *“iradə, təşəbbüs, mükəlləfiyyət, təvəkkül, imtahan, cavabdehlik kimi ilahi qanunlarla təchiz etmişdir”*...

Bu qanunlardan kənara çıxmaq Rəbbə üsyan mahiyyəti daşıyır. Xəstələndikdə həkimə qaçdığımız, əlacə sarıldığımız, zəlzələ kimi bəlalarda da küçələrə axışdığımız kimi təhlükədən qorunma cəhdləri varlıqların yaranışında gizli olan bir meyildir.

Ona görə də insanların ruzi qazanma səyləri təhlükədən

qorunmaq üçün ilahi bir əmrdir.

Bu qədər proqramına zidd olmaq deyil, bilavasitə ona hörmət və ilahi əmrə uyğun hərəkət etməkdir. Əgər zidd olsaydı bizə bunların əmr olunmasının mənası və hikməti qalmazdı. Səbəblər qanuna riayətsizlik üsyan və günahdır. Qurani-Kərimdə buyrulur:

“İnsana ancaq öz zəhməti (səyi, çalışması, əməli) qalar!” (ən-Nəcm, 39)

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s.) buyurur:

“Kişinin kəndiri götürüb dağa getməsi, oradan belində bir şələ odun

***Haram ruzi
həyatın zəhəri,
qəlb yanğınları və
peşimanlıqdır.
Dünya və axirətdə
heysiyyətsizlik
və müsibətlər
haram ruzinin acı
dolu nəticələridir.***

gətirib satması onun, gedib insanlara əl açmasından qat-qat xeyirlidir; insanlar, ona istədiyini versələr də, verməyələr də". (Buxari, Zəkat, 50)

İbnül-Firasi belə nəql edir ki, bir gün atam:

-*"Ey Allahın Rəsulu! Ehtiyacımı başqasından istəyimmi?-deyə soruşmuş, Peyğəmbərimiz (s.ə.s.) də:*

-*"Xeyr, istəmə! Əgər istəmək məcburiyyətində qalarsansa, onda yalnız və yalnız saleh əməl sahiblərindən istə!" (Əbu Davud, Zəkat, 28)* buyurmuşdur.

Bütün bunlarla yanaşı Haqq təala ruzi qazanılmasında məxluqatı bir-birinə möhtac qılmışdır. Bununla əlaqədar fəğırları qorumaq, ehtiyaclarına könüldən cavab vermək Allahın (c.c.) bizə olan ehsanlarından onlara pay ayıra bilmək böyük bir fəzilət, ilahi bir lütfdür.

Rəsulullah (s.ə.s.) dörd seçilmiş sırdaş (Hz. Əbu Bəkr, Hz. Ömər, Hz. Osman, Hz Əli) ilə birlikdə dünyadan özlərinə əziz olan üç şeyi saymışlar. Bu əsnada Cəbrayıl (ə.s.) gəlmiş və o da bu söhbətə qoşulmuşdur. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s.) onun da üç şey saymasını xahiş etmiş, Cəbrayıl (ə.s.) bunları istəmişdir:

-*"Dünya əhlindən olsaydım ən çox bu üç şeyi sevardım: yolunu azanlara yol göstərməyi, fəğırlıq içində yaşasa da ibadət edənləri sevməyi və övladları çox olan fəğırlara yardım etməyi". (Fəzaili-Amal, s. 259)*

Burada xüsusilə vurğulanması lazım olan son dərəcə əhəmiyyətli olan halal loxmadır. Çünki insanın nurunu və kamalını artıran əsil təsiredici

şəriətin buyurduğu yollarla əldə edilən halal loxmadır.

Ruzilərin halalını seçmək həyatın nuru, könlün sevinci, ibadətin mə-nəviyyatı və qəlbinin paklaşmasının ən əsas amillərindəndir.

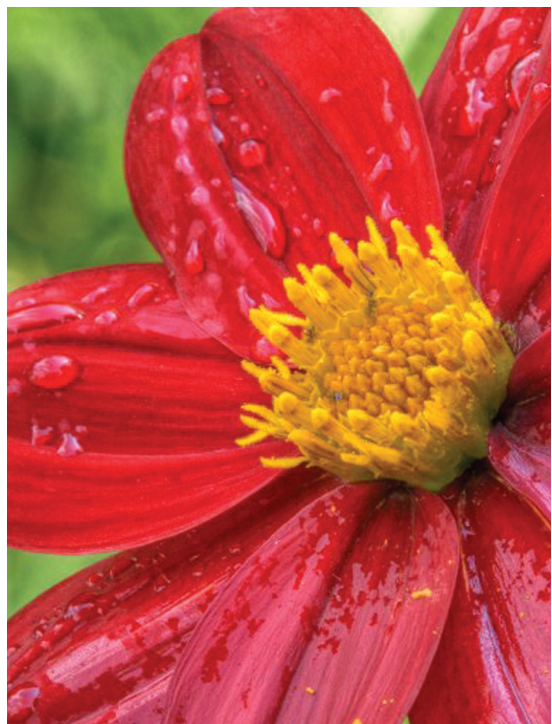
Haram ruzi həyatın zəhəri, qəlb yangınları və peşimanlıqdır. Dünya və axirətdə heysiyyətsizlik və müsibətlər haram ruzinin acı dolu nəticələridir.

Bu dünya bazarında ömür sərmayəmizə diqqət etməliyik. Məhdud nəfəslərimizi dünya sərmayəsindən üstün tutmalıyıq. Əbədi qazancı əldən verməməliyik.

Faniliyi verib əbədiyyəti satın alan, zəlaləti buraxıb hidayəti üstün tutan həqiqəti və fəzilət yolçusu olmalıyıq.

Ey Allahım! Bizi təmiz və halal ruzilərlə rizqləndir və saleh əməllərə müvəffəq eylə!

Amin!..

BAQAMOYO

Yaradanın hər insanı insanlıq baxımından bərabər və eyni dərəcədə məsul tutduğunun idrakında olmayan və yaxud bu idrak səviyyəsini öz zövqləri, ehtirasları və dünyalıqları üçün çox yüksək bir qul gören Avropalılar sırf rəngləri qara deyə Afrika insanını ikinci sinif və hətta insan kimi görməmiş, yüzlərlə il qul olaraq istifadə etmişlər.

Qul olaraq istifadə edilən insanların ölkələrindən biri də Tanzaniyadır. Tanzaniyalıları da Avropalılar qul olaraq öz ölkələrinə daşımışlar və onlara Allahın yaratdığı hər hansı bir məxluqa belə rəva görülməyən, insan ağılına gələ bilməyəcək ən qorxunc işgəncələri etmişlər.

Ananı övladından, əri arvadından, atanı övladından ayıraraq kimisini ən zalım işgəncələrlə öldürüb, kimisini də

yüksək qiymətlərlə başqa zövq və əyləncə düşkünü digər Avropalılara satmışlar.

Kölə olaraq vətəninə, sevdiklərindən ayrılan və gəmilərə ən adi bir mal kimi yığın-yığın doldurulub aparılan Afrikanın qara bəxtli, qara dərilili insanların əlindən heç bir şey gəlməmişdir. Yalnız gəmilərə yığılarkən geriye nəmli və yaşlı gözlərlə baxıb, Avropalıların mərhəmətsizliyini bir söz ilə tarixə düşmüşlər.

Baqamoyo!

Baqamoyo, Tanzaniya və ətrafındakı digər ölkələr tərəfindən istifadə edilən Svahili dilində "**ürəyimi çıxarıb bu torpaqlara buraxıram**" mənasını verir. Hər nə qədər bədənələri doğrulduqları torpaqlardan ayrılarsa da ruhlarına hər hansı bir məhdudlaşdırma vurulmadığı üçün içlərindəki azadlıqlarını daim

mühafizə etmişlər. Ürəklərini çıxarib qoyduqları torpaqlara özlərindən sonrakı nəsillər dönə bilmişdir. Atalarının iztirablarını, göz yaşlarını, incikliklərini bayraq edib ölkələrinin müstəqilliklərini eşitdirmişlər bütün dünyaya.

Bu ürək ağrından hekayəni sizlərə izah etməyimin səbəbi vardır.

Çünki eyni sözü bu gün fərqli şərtlər altında, fərqli bir zamanda və fərqli bir məkanda mən də ürək ağrısı ilə titrək dodaqlarımla tərənnüm edirəm

Baqamoyo, deyirəm.

Baqamoyo! Ürəyimi çıxarib bu torpaqlara buraxıram!

Həyatımın dörd ilini yaşadığım Azərbaycan torpaqlarından ayrılma vaxtım yaxınlaşarkən, təqvim yarpaqları ovuclarıma bir-bir tökülərkən, burada yaşadığım bütün gözəllikləri qərribə bir haləti ruhiyyə içərisində xatırlayıram.

On il əvvəl biri mənə Azərbaycana gedəcəksən desəydi, Həzrəti Peyğəmbər (s.ə.s) in dediyi kimi: *“bütün kahinlər yalançıdır”*, -deyərdim. Yoldaşım dörd il əvvəl çətinliklərin məni böhrana saldığı üçün tez bir zamanda ölkəmə dönmək istədiyim zaman mənə təskinlik verərək, buradan ayrılma vaxtı gəldiyində ayrılmaq istəməyəcəksən, dediyində də eyni hədisi xatırlayırdım. Lakin bu gün görürəm ki, gələcəyi gördüyünü iddia edənlər, əl-

bəttə, yalançılardır, bununla birlikdə gedilən yolda, irəlidəki göz yaşının nəmini hiss etmək kahinlik deyil, irəli fikirlilikmiş.

Bəli, bu torpaqlarda yaşayan hər kəsin ifadəsiylə **"Azərbaycanın dilbər guşəsi"** Zaqataladan və buradakı bütün dostlarımdan, can yoldaşlarımdan ayrılarkən, yoldaşımın dörd il əvvəl hiss etdiyi göz yaşlarının nəmini bu gün yanaqlarımda bütün yandırıcılığı ilə yaşayıram.

Kimlər xatirimə düşmür ki:

İlk gəldiyim günlərin çətinliklərini üzümün cizgilərindən anlayan və bu çətinliklərə qarşı səbr etməyim üçün üzərimdən sevgisini əskik etməyən, evinin qapısını gecə-gündüz bizim üçün açıq saxlayan Firdevs bacı.

Zaqatalaya ilk ayaq basdıqda mənə mehmandar olan və gözəl qonşuluq edən Məryəm Dəmir.

Zaqataladakı xanımlar üçün sanki Qafqaz dağları qədər dalğaları olan fırtınalı bir okeandan asudə bir liman kimi sığınılacaq nadir bir gül məskəni vəziyyətində olan Quran kursunun qiymətli müəllimələri, yoldaşlarım Aynurə müəllimə, Məhribə müəllimə, Aminə müəllimə, Eslemnur müəllimə, Səlmin müəllimə, Səbinə müəllimə.

Yoldaşları Azərbaycanın dörd bir tərəfindən gəlmiş tələbələrə müəllimlik

Həyatda hər şey ziddiyyətiylə bir mənə qazanmışdır. Həyat-ölüm, böyük-küçük, irəli-geri və firqət-vüslət. Ümid edirəm ki, bu dünyəvi firqət ilahi dərgahda əbədi vüslətə qapı aralayar.

edərkən, özləri də İslami elmlərdəki əskikliklərini aradan qaldırmaq üçün yol axtaran və tapdığı hər fürsəti qiymətləndirən, eyni zamanda İslamın qardaşlıq ruhunu yaşamaq, yaşatmaq üçün bir-birlərinin ətrafında dolanan, gözəl yoldaşlıqları, dostluqları ilə hər vaxt xatırlayacağam: Mehriban bacı, Leyla, Kəmalə, Vəsilə, Mələk, Günay, Gülnarə, Gülnar, Nuranə, Zümrüd, Nigar, Vəsilə Mustafayeva, Aynurə bacı və Həvva bacı.

Nə üçün yaradıldığının fərqində olan, qulluq vəzifələrini yerinə yetirmək məqsədiylə əvvəl məlumatlanmanın lazımlılığını qavramış və bunun üçün hər gün onlarla kilometr yol gedib Quran Kursuna gələn xanım tələbələr...

Bir hərf öyrənmək üçün belə olsa gecə-gündüz deməyib uyğun bir vaxt tapanda bunu qiymətləndirməyi səhrada su tapmaqla eyni görən qonşularım...

Həftədə bir dəfə birlikdə olmağımıza baxmayaraq ürəyimdə dərin izlər buraxan Əliabad qəsəbəsinin gözəl xanımları Tamara Bibi, Elnarə Bacı, Gülşən Bacı və digərləri.

Zaqatalada yaşadığımız hər əskikliyimizi aradan qaldıraraq və daim yanımızda olduqlarını hiss etdirən Bakıdakı çox qiymətli bacılarım...

Azərbaycanda ilk dayanacağımız olan Şekidə bütün maddi qeyri-mümkünlükləri bir tərəfə ataraq ürəklərinin istiliyini açaraq məni qarşılayan, gözəl insanlar Aminə bacı, Xumar bacı, Solmaz bacı, Safiyə bacı, Fatma bacı.

Uşaqlarım Əhməd, Yusuf və Osman Nuri üçün ən gözəl müəlliməliyi edən təvazökarlıq mənbəyi Ümmü Gülsüm bacı, qızları Ülkər və Şəbnəm.

Yoldaşlığı, dostluğu, müəlliməliyi,

qonşuluğu, cananlığı ilə bütün bu gözəllikləri görməyimə köməkçi olan, sabahlarda da özünün əskikliyini hiss edəcəyimi yəqin olaraq bildiyim Məryəm Bakırkaya müəlliməm.

Və ayrılığın əzablı anlarında adlarını burada tək-tək çəkməyə cəsarət edə bilmədiyim bütün bacılarım, dostlarım, yoldaşlarım.

Həyatda hər şey ziddiyyətiylə bir mənə qazanmışdır. Həyat-ölüm, böyük-küçük, irəli-geri və firqət-vüslət. Ümid edirəm ki, bu dünyəvi firqət ilahi dərğahda əbədi vüslətə qapı aralayar. Məndə bir haqqı olan varsa Allah şahiddir ki, halal edirəm. İnsanlıq halı hər hansı birinizi qırmış, incitmiş ola bilərəm. Bütün hüceyrələrimlə hər birinizdən haqlarınızı halal etməyinizi xahiş edirəm.

Allah yar və köməkçimiz olsun. Dualarınızı qalan ömrümdə üzərimdən əskik etməyin.

AZƏRBAYCAN ÇİNARLARI-3

İnternetdən istifadə edərkən və yaxud xəbərləri izləyərkən mütləq uzun ömrün sirləri deyə ya reklam vardır, ya da xəbər. Hazır olunmadığımız ölümə qarşı bir cür həyat axtarışıdır. Nağıllarda uzun ömrün sirri "**Abı həyat**" deyərək öz əksini tapmışdır. Nağıllarda izah edilənlərə görə belə bir su vardır və bu suyu içən ölümsüzləşər. Sanki bu zaman-dakıların axtarışı da Abı həyatı tapmaq səyləridir, amma "*tapana qədər uzun ömür düsturlarıyla kifayətlənin*" deyirlər.

Şeytan hələ ilk insan Adəm (ə.s.) və Həvva anamız yaradılanda bu zəif nöqtəni tapmış və cənnətdə əbədi qalması vəd edərək ikisinə qadağan olunan meyvəni yedirmişdir. "**(Allahın bütün bu xəbərdarlığından sonra) Şeytan ona (Adəmə) vəsvəsə edib (pıçıldaıy) belə dedi: "Ey Adəm! Sənə (meyvəsindən yeyəcəyin təqdirdə heç vaxt ölməyəcəyin və həmişə Cənnətdə yaşayaca-**

ğın) əbədiyyət ağacını və köhnəlib xarab olmayacaq (fənya uğramayacaq) bir mülkü göstərimmi?" (Taha 120) Təbii ki, bu bir muradı ilahidir. Yoxsa Adəm (ə.s.) bu günki insanların qorxusunu duyduğu ölümdən qorxaraq çox yaşayım və əbədi olaraq cənnətdə qalım deməmişdir. Əbədiliyin tək Allaha məxsus bir sifət olduğunu Adəm (ə.s.) bizdən daha yaxşı bilirdi. Çünki mələklərin belə bilmədiyi adlar ilk Adəm (ə.s.)ə öyrədilmişdi. Bəlkə də, Rəbbinin camalından və cənnətin nemətlərindən ayrılmağa duyğusu belə bir xətanı (zəlləyi) işləməsinə səbəb olmuşdur.

Bir də Abı həyatı vəlilərin sözləri olaraq da ələ alan vardır. Bunlardan bir damla nəsiblənən səadəti tapmış deməkdir. Amma bunu idrak edə bilməyən dayaz könüllər, pişiyin quyruğunu tutmaq üçün ətrafında dönməsi kimi, içi boş düsturların ətrafında dolanıb dayanırlar.

Bir də belə düsturların dərdinə düşməyən insanlar vardır. Kimisi Türkiyənin, kimisi Qazaxıstanın, kimisi də Azərbaycanın bir küncündədir. Hər kəs tərəfindən də çox naməlumdurlar. Heç bilinmək də istəməzlər. Yəni bu gözəl insanlardan biri də Zaqatala rayonunun Əliabad qəsəbəsindən Göyərçin xaladır. Sağlığında Əliabad Mədrəsəsinə, qocalmasına baxmayaraq bağçasında öz əlləriylə yetişdirdiyi tərəvəz və meyvələrdən qucaq dolusu daşıyarmış. Əfvinə vəsilə olması niyyəti ilə, Quran tələbələrinin mübarək boğazlarından keçsin

deyə Mədrəsədə edilən hər söhbətə ən qabaqda gəlirmiş. Xüsusilə də Əliabadlı Musab qardaşımızın söhbətlərini qaçırmazmış.

İllər bir-birini qovub gedərkən yaşılığın ağır imtahanları Göyərçin xalada görünməyə başlayır və artıq evdən çıxıbilməz hala gəlir. Neçə il bundan əvvəl yoldaşını itirən xalamız altı uşağını da ruzi arxasına göndərəndən sonra tək yaşamağa başlar. Xalamızı bir ziyarətimizdən sonra ayrılarkən: "Allah uzun ömür versin",- dedikdə, "məna qarğıış etməyin sevdiklərimin hamısını öndən göndərdim, artıq Rəbbim xeyirli zamanda əmanətini alsın",- deyir. Bədəni də zikrlə şəffaflaşmış olan xalamız nədənsə Abı həyat axtarırları içində deyil də ölümü sevdiklərinin və özünün köç edəcəyi əsil məkan olaraq görür. Ölümü əsil vətən olaraq görən ülvü könüllər gənc qalmanın sirləri yerinə, əbədi yurdunu səadətə çə-

Bədəni də zikrlə şəffaflaşmış olan xalamız nədənsə Abı həyat axtarırları içində deyil də ölümü sevdiklərinin və özünün köç edəcəyi əsil məkan olaraq görür.

virməyin sirləri arxasına düşməzmi?

Bir gün Abı həyat tapılmışdır deyə xəbər eşitsəniz əsla inanmayın. Bu xəbər, kapitalizmin bir oyunu ola bilər. Çünki insanlığa axirətdə Abı həyatı təqdim edəcək olan Quran bizə: "Küllü nəfsin zaiqatül ölüm- yəni hər nəfs ölümü dadacaq" (Ankəbut), əmrini bildirir.

BİR ANA TANIYIRAM

Bir ana tanıyıram,
Sanki günəş boylanır nurlu, pak çöhrəsindən.

Bir ana tanıyıram,
Təhsil, elm yolunda saçını etmiş dən-dən.

Bir ana tanıyıram,
O müəllim adı tək pak bir adı daşıyır.
Bir ana tanıyıram,
Bir ziyalı ömrünü alnıaçıq yaşayır.

Bir ana tanıyıram,
Səsi Natəvanımın, Həcərimin haqq səsi.
Bir ana tanıyıram,
Onünüçün müqəddəsdır ziyalı əqidəsi.

Bir ana tanıyıram,
O paklıq, bir zəriflik, incəlik nümunəsi.

Bir ana tanıyıram,
Onu əyə bilməmiş zamanın qərinəsi.

Bir ana tanıyıram,
Yaşar vətəni üçün daim o yana-yana.
Bir ana tanıyıram,
Belə analar gərək Anam Azərbaycana.

Tapdıq ƏLİBƏYLİ

GƏNCƏ CÜMƏ MƏSCİDİ

dövrünün məşhur alimi və memarı Şeyx Bahəddin tərəfindən tikildiyini qeyd edir. 1606-cı ildə memar Şeyx Bahəddin Məhəmməd Amilin layihəsi əsasında inşa edilən Cümə Məscidi el arasında həm də Şah Abbas məscidi kimi tanınır. **Cümə (Şah Abbas)** Məscidi XVII əsr Azərbaycan memarlıq məktəbinin səciyyəvi xüsusiyyətlərini özündə ehtiva etməklə yanaşı, orta əsr memarlıq üslubunu da özündə əsk etdirən abidələrimizdəndir.

Dahi Nizaminin vətəni, mərdliyin və vətənpərvərliyin timsalı olan Cavad xanın, milli mədəniyyətimizin və dövlətçiliyimizin beşiyi olan Qədim Gəncə. Kiçik Qafqazın şimal-şərqində, Gəncə-Qazax düzündə, Gəncə çayının hər iki sahilində yerləşən Gəncə şəhəri yarandığı gündən bəri Azərbaycanın ictimai-iqtisadi, siyasi və mədəni həyatında mühüm rol oynamışdır. Bu yazımızda memarlıq abidələrinin zənginliyi və qədimliyi, milli adət-ənənələrimizin qorunduğu qədim Gəncənin **Cümə - Şah Abbas** məscidindən söhbət açacağıq.

Ədib və tarixçi Abbasqulu ağa Bakıxanov **Cümə (Şah Abbas)** məscidinin

Forması kub şəklində olan və böyük diametrli kümbəzlə örtülən bu abidənin bütövlükdə ümumi sahəsi 451,6 kv.m.-dir. Bir neçə hücrəni özündə birləşdirən ibadət zalının sahəsi isə 204 kv.m.-dir. Pəncərələri şəbəkəlidir. Məscidin tikintisində yumurta ağı ilə gil-əhəng qatışıqından və qırmızı kərpicdən istifadə edilmişdir. Məscidin xaricə açılan baştağ-eyvanları və ümumi quruluşu memarlıq üslubuna görə diqqəti cəlb edir. İbadət salonu sahəsinin genişliyi və hündürlüyü ilə fərqlənir. Minbərin üzərində oyma bəzəkləri olan ağac şəbəkələri şəbəkəçilik sənətinin ən seçkin nümunələrindəndir. 1776-cı ildə binaya əlavə olaraq qoşa minarə də tikilib. Məscidin tikilişində dizayn-bəzək işlərindən

daha çox həcmi böyüklüyünə diqqət edilmişdir. Əvvəllər kompleksə həm də mədrəsə daxil idi. İndi isə bu mədrəsə dağılmışdır. Məscidin qarşısında qoşa minarə XVIII əsrin sonlarında inşa edilmişdir. Minarələrin sağ və soldan dayaq olub saxladıqları darvazanın üzərində yazılar olmuşdur, bu gün o yazıları oxumaq mümkün deyil.

1855-ci ildə nəşr olunan ilin Kavkazskiylər kalendarında göstərilir ki, hicri 1209 (miladi 1795)-cu ildə Qarabağ xanı Gəncəni top atəşinə tutarkən Məscid zədələnmiş, hicri 1214 (m. 1810)-cu ildə bərpa olunmuşdur. Mehrabın divar kitabəsində və qüllənin hörgüsündə hicri 1271 (m. 1851)-ci il yazılmışdır. Ehtimallara görə bu tarix qüllələrin tikildiyi zamanı bildirir. Məscidin içərisindəki minbərin 380 illik tarixi var və onun naxışlı gövdəsində oyma üsulu ilə yazılan iki sətir bu gün də oxunaqlıdır. Birinci yazıda deyilir: Bu məscid və minarə hicri 1163-cü ildə düşmənlər tərəfindən böyük xəsarət almış, dağıdılmışdır. Hicri 1201-ci ildə Gəncə xanı Cavad xan Ziyad oğlu böyük xərc çəkərək məscidin təmirinə başlamışdır. İkinci yazıda isə məscidin təmirinin tamamlandığı tarix göstərilmişdir. Orada deyilir: *“Hicri 1209-cu il*

tarixdə Gəncənin hakimi və bəylərbəyi Cavad xan Ziyad oğlu Qacar bu məscidi və minarəni təmir etdirmişdir”. Gürcüstan Milli Dövlət arxivində saxlanılan bir sənəddə Gəncənin 1797-ci ildə tərtib olunmuş baş planında mədrəsə və Çökək hamamın da məscid kompleksinə daxil olduğu göstərilmişdir.

Alman səyyahı J.Vejdembaum Qafqaz üzrə soraq (1888) kitabında qeyd etmişdir ki, Yelizavetpolun (Gəncənin) bazar meydanı yaxınlığında taybərəbəri olmayan gözəl bir məscid var və o məscid diametri 6-7, hündürlüyü 130-150 fut olan çinar ağaclarının əhatəsindədir.

1920-ci ildə rus bolşevikləri tərəfindən şəhərə və ətrafa atılan mərmi-lərin təsirindən minarələrin biri əyilmişdi. Həmin il Gəncə şəhər Xeyriyyə Cəmiyyəti tərəfindən bərpa işləri aparılsa da, əyilmiş minarəni tam bərpa etmək mümkün olmamışdır.

Azərbaycanın görkəmli şairi M. Ş. Vazeh uzun müddət Gəncə Cümə Məscidinin mədrəsəsində xəttatlıqdan dərs demişdir. Məhz bu məsciddə böyük mütəfəkkir, dramaturq M.F. Axundov Vazehdən nəstəliq xəttini öyrənmişdir.

Cümə (Şah Abbas) Məscidi XVII əsr Azərbaycan memarlıq məktəbinin səciyyəvi xüsusiyyətlərini özündə ehtiva etməklə yanaşı, orta əsr memarlıq üslubunu da özündə əsk etdirən abidələrimizdən

RƏCƏB AYI VƏ MERAC GECƏSİ

Səmavi dinlərdən biri olan İslam dininin, İslam aləminin təqvim olaraq mənimsədiyi, xalq arasında “GÖY AYLARI”- deyə bilinən, Hicri Təqvim aylarından biri də **RƏCƏB** ayıdır. Ayrıca yenə İslam aləmində məşhur bir şəkildə adlandırılan “ÜÇ AYLAR”,- deyilən **RƏCƏB, ŞABAN, RAMAZAN** aylarının birinci ayıdır. Rəcəb ayı başladığında Ramazan ayına iki ay qalmış deməkdir. Yenə üç müqəddəs bilinən aylardan birincisidir RƏCƏB ayı. Rəcəb ayında iki mübarək gecə var. Birinci günü “**RƏGAİB GECƏSİ**”, iyirmi yeddinci gecəsi də “**MERAC GECƏSİ**” dir. Rəcəb ayı ilə əlaqədar Peyğəmbərimiz Hz. Məhəmməd Mustafa (s.ə.s.)in bəzi hədisləri də vardır. Bunlardan birində də belə dediyi rəvayət edilmişdir. “*Rəcəb Allahın ayıdır, Şaban mənim ayımdır, Ramazan da ümmətimin ayıdır*”,- demişdir. Bu aylar müqəddəs və özünə xüsusi aylar olması səbəbiylə, İslamiyyətə inanan, Müsəlman, mömin kəslər tərəfindən ayrı dəyərlərdə qəbul edilib hər bi-

rində ən çox ibadət edərək, hər cür razılıq edərək qeyd olunmağa diqqət göstərilməkdədir. O səbəblə də, əhəmiyyətli aylardır, müqəddəsdir, qiymətlidir.

Bir də; bütün səmavi dinlər tərəfindən qəbul edilən, ancaq baş verməsi ilə əlaqədar bir çox fərqli şərhələr olan “**MERAC**” hadisəsi vardır ki, o hadisə də bu Rəcəb ayının iyirmi yeddinci gecəsi reallaşmışdır. Səmavi dinlərin ən sonuncusu, ən mükəmməli və dünya qurulduğundan bu yana gəlib keçmiş səmavi dinləri bünyəsində yığan, İslam Dininin müqəddəs kitabı Qurani-Kərimdə, bir çox surə və ayələrdə xülasəylə bəhs edilən, bəzilərinə uzun-uzun danışılan Merac; Rəcəb ayının iyirmi yeddinci gecəsi yaşanmışdır.

Gecənin bir vaxtında; dörd böyük mələklərdən, peyğəmbərlərə əmrilər gətirən Mələk Cəbrayıl əleyhissalam, Allahın Elçisi və həbibisi olan Həzrəti Məhəmmədin yanına gəlir. Salam verir. Allahın salamını gətirdiyini, Allahın onu dəvət etdiyini, birlikdə

onun dərğahına gedəcəklərini söyləyir. Birlikdə Qüdsdə Məscidi Aqsaya gəlirlər. Oradan Allah tərəfindən göndərilən Burak adlı ata minən Peyğəmbər (s.ə.s.) ilə birlikdə göyə yüksəlirlər. Allahın səmada var etdiyi bütün mərtəbələri, mövqeləri gəzirlər, görürlər. Boğaz deyilən aləmin bir mövqeyinə gəlirlər. Orada Cəbrayıl:

Ey Allahın Elçisi, Ey Həbib, Ey dostum bundan sonra yoluna tək davam edəcəksən. Mənə verilən icazə bura qədərdir, sənənlə birlikdə davam etsəm həlak olaram, deyir. Ayrırlar. Hz. Məhəmməd (s.ə.s.) yoluna tək davam edir. Kitabların, ayə və hədislərin bildirdiyinə görə, Peyğəmbər (s.ə.s.)imiz bir aypara halındakı ayın iki ucu qədər Allaha yaxınlaşar. Onunla vasitəsiz olaraq danışır və geri döner. Cəbrayılın gözlədiyi yerə gələr, birlikdə yenə yer üzünə enərlər. Bütün bu hadisələr aqlın və məntiqin qəbul edə bilməyəcəyi bir zaman içində reallaşar, olub bitər.

Beş vaxt namaz, bu gecədə fərz qıl-

***Merac hadisəsinin
reallaşdığı gecə müsəl-
manlar tərəfindən
Qədr gecəsindən sonra
ən müqəddəs gecə
sayılmış və bu gecənin
ibadətlə əhyası
ənənələşmişdir.***

ınmış, Bəqərə surəsinin imanın əsaslarını və dua cümlələrini ehtiva edən son iki ayəsi təbliğ edilmiş və şirk qoşmayan hər kəsin cənnətə girəcəyi müjdəsi verilmişdir. Bu gündə, ümumiyyətlə Müsəlmanlar dua edir, təsbeh çəkər və Yasin surəsinə oxuyurlar. Və ya məscidlərdəki Proqramlarda iştirak edirlər. Merac hadisəsinin reallaşdığı gecə müsəlmanlar tərəfindən Qədr gecəsindən sonra ən müqəddəs gecə sayılmış və bu gecənin ibadətlə əhyası ənənələşmişdir.

ƏZRAİL ONUN SÖYLƏDİYİNDƏN DƏ GÖZƏLMİŞ

Bir gün xərçəng xəstəliyinə düşər olmuş gənc bir qadın xəstəxanaya gəlir. Qadının 35 yaşı vardır. İş qadınıdır. Qadında döş xərçəngi xəstəliyi vardır. Baş həkim bu yeni xəstəsinə xüsusi bir qayğı göstərir. Dərdi verən Allah, şəfasını da verər demişdir. Gənc qadın tez bir zamanda yaxşılaşır. Ancaq bu qadın da digər xərçəng xəstələri kimi ilk beş illik müddəti sağlığına diqqət etməlidir. İlk müalicəsinin arasından dörd il keçir. Xəstəliyin müşahidəsi olduqca yaxşıdır. Gənc qadın da özünü çox yaxşı hiss edir. Bir gün konfransa qatılmaq üçün başqa bir yerə getmək məcburiyyətində qalar. Həkimindən icazə istəyər. Qış olduğu üçün həkimi ancaq təyyarə ilə getməyinə icazə verər. Lakin bilet tapa bilmədiyi üçün avtobusla getməli olur. Avtobus qəza edir və altı saat qarda qalır. Elə nə olarsa o anda olur. Qısa bir müddətdən sonra xəstəlik sümüklərinə və ağ ciyərinə yayılır. Xəstəlik qadının qıç sümüklərinə də təsir etdiyindən qadın yeriə bilmir. Xəstəliyin ağ ciyərinə də təsiri səbəbi ilə davamlı olaraq oksigen cihazından istifadə etməyə başlayır və söylədiyi hər sözdən sonra o cihazı ağzına taxaraq nəfəs alma məcburiyyətində qalar. Həkim tez-tez onun evinə gəlir. Ömrünün yazı göz açıb, örtənə qədər gəlib keçən bu soylu qadın ömrünün son

günlərinin birində çətinliklə danışaraq: *"Həkim, mən sizdən incimişəm"*. Həkim də səbəbini soruşduqda: *"Siz dindar bir insanmışsınız. Nə üçün mənə də Allahı, ölümü və axirəti izah etmirsiniz?"*, -deyir.

Qadının dini inanclarının zəif olduğunu bilən həkim, bu təklif qarşısında nə deyəcəyini bilməz. Onu üzüməyə çalışaraq: *"Həkimlərə yetişmək asandır,*

pulu cibinə qoydunmu istədiyin xəstəliyə əlac tapa bilərsən. Ancaq iman müalicəsi üçün qəlbdən istək duyulmalısınız”,-deyir. Danışmağa təqəti olmadığından: *“Mən o istəyi duyuram”* mənasında başını yelləyir. Artıq ümitsiz bir tibbi müalicənin yanında sonsuz həyatın və səadətin resepti olan iman dərsləri başlayır və son günlərini yaşayan qadın üçün bu dərslər **“sürətləndirilmiş təhsilə”** çevrilir. Yaralı ruhuyla həkimin dediklərini dinləyir. Təpədən dırnağa sevgi yağışları süzülən bir pəri kimidir. Son günlərinin birində: *“Həkim mən ölərkən nə söyləməliyəm?”* Həkim: *“sənin vəziyyətin başqalarından fərqli olduğu üçün şəhadət gətirmək sənə uzun ola bilər. O an gəldiyində “Məhəmməd” (s.ə.s.) de, kifayətdir”*. O halıyla təbəssüm edərək başını yelləyir.

Bu nəcabətli qadında bütün zadəgan ruhlarda olduğu kimi ağrıların dinləndirilməsinə mane olan bir utanma duyğusu varsa da çox iztirablı olduğu halından bəllidir. Onun üçün ona davamlı yuxu iynəsi vurulur yatdırmağa çalışırlar. Bir iş səyahəti səbəbi ilə həkim qadının evinə baş çəkə bilmir. Qayıtdığı gün anası zəng edir: *“Qızım bir həftədir iynə vurdurmur, sabahlara qədər sızlayıb durur və çox iztirab çəkir”*.

Həkim dərhal qadının evinə gedir. Qadın ağrılar içində qıvrılır. Həkim iynəni vurdurmamasının səbəbini soruşur. Aldığı cavab çox heyretləndiricidir: *“Əgər iynənin təsiri ilə yuxulu ikən ölsəm son nəfəsdə Məhəmməd deyə bilməsəm, nə olacaq?”*

Həkim donub qalır. Bu zaman həkimdən istixarə yatmasını istəyir və

əgər daha vəfatına bir neçə gün varsa son gün oyaq qalacaq şəkildə iynə vurulmasını qəbul edir. Həkim son günlərini yaşayan bu nurani qadının arzusunı qəbul edir. O gecə yuxusunda çərşənbə axşamına qədər yaşayacağına dair əlamətlər görür. Sabahısı gün: *“Heç qorxma, iynəni vurdura bilərsən”*, -deyir.

Qadın bu vida əlaməti daşıyan bu son görüşməsində son sualını soruşar:

“Həkim, Əzrail mənə necə görünəcəkdir?”

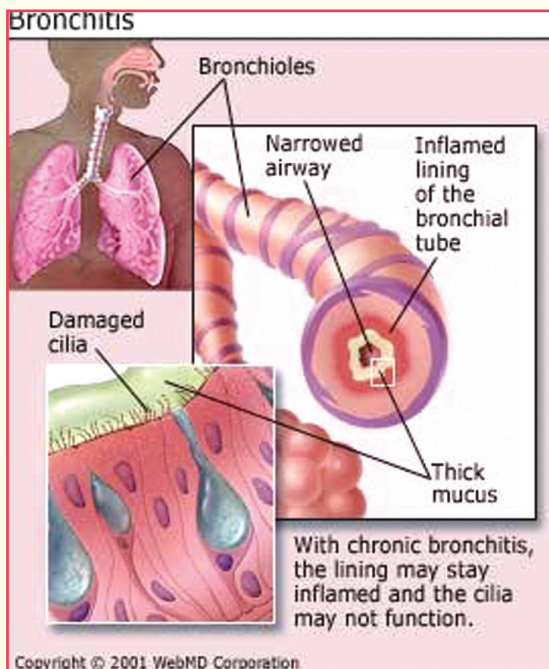
“Qızım, o, bir mələk deyilmi? Heç fikirləşmə, sənə gözəl bir şahzadə kimi görünəcəkdir”.

Həkim çərşənbə axşamı qadının ağırlaşdığı xəbərini alınca, dərhal xəstəsinin evinə qaçsa da artıq çox gecdir. Qadın sanki mələklər bir başqa aləmdə yuyub da özünü geri dünyaya göndərmişlər kimi ağ örtülər arasında nurani bir şəkildə zadəganlığın və inancın ucalığında yatmaqdadır. O səssiz və sakit yatışında möhtəşəm bir görkəm vardır.

Xidmətçi qadın: *“Həkim bilirsinizmi, bu evdə bir az əvvəl bir möcüzə yaşandı. Xanım bir saat əvvəl oksigen cihazını çıxarıb atdı və yataqdan qalxması mümkün olmadığına baxmayaraq, qalxıb dəstəmaz aldı, iki rükət namaz qıldı. Bütün ev xalqı heyrətdən donub qaldı. Və kəlimeyi-şəhadət gətirərək yenidən yatağına uzandı və son sözlərini söyləyərək gözlərini yumdu: “Həkimə salam söyləyin, Əzrail onun söylədiyindən daha da gözəlmiş”, -dedi.*

Rəbbim bu inancla yaşamağı hər birimizə nəsib etsin. Amin!

KƏSKİN BRONXİT

Kəskin bronxit normal və ya subfebril bədən temperaturu, öskürək, döşdə xoşagəlməz hisslərlə halın qısa müddətli (2-3 gün) pisləşməsindən tutmuş, qızdırma, irinli bəlgəm ifrazı ilə öskürək, təngnəfəslik, leykositoz və EÇS-nin artması ilə ağır xəstəlik şəklinə qədər olan dəyişikliklərlə keçir.

Kəskin bronxit-traxeobronxial sistemin diffuz kəskin iltihabi prosesidir.

Xəstəliyi viruslar (qrip, paraqrip, adenoviruslar və s.), bakteriyalar (stafilokokklar, streptokokklar, pnevmokokklar və s.), fiziki və kimyəvi faktorlar (quru, soyuq, qaynar hava, hidrogen sulfid, ammoniyak və digər zəhərli maddələrin buxarları ilə nəfəsalma və s.) törədir.

Xəstəlik çox vaxt kəskin rinit və laringit fonunda baş verir. Yüngül formada quru qıcıqlandırıcı öskürək, döş sümüyü arxasında göynəmə, zəiflik əlamətləri xəstəni narahat edir. Bədən temperaturu ya subfebril, ya da normal olur.

Orta ağırlıqlı formada ümumi zəiflik, quru, güclü öskürəklə bərabər tənəffüsün çətinləşməsi, təngnəfəslik, döş qəfəsinin aşağı hissəsində ağrılar, halsızlıq, əzginlik olur. Tədricən quru öskürək yaş öskürəyə çevrilir.

Ağ ciyərlər üzərində sərt tənəffüs, quru və yaş xırıltılar eşidilir. Bədən temperaturu bir neçə gün subfebril qalır.

İltihab prosesi bronxların daha xırda şaxələrinə yayıldıqda kəskin bronxiolit-yəni ağır forma inkişaf edir.

Kəskin bronxiolitə çox vaxt uşaqlarda rast gəlinir, lakin böyüklərdə də, xüsusən qocalarda müşahidə edilə bilər. Bəzi hallarda bu ağır xəstəlik

təlik çoxlu kontingentin uzun müddət şaxtılı havada qalması ilə əlaqədar olaraq kütləvi xarakter ala bilər. (ağ ciyərlərin “üşütməsi”)

Kəskin bronxidlərin klinik əlamətləri hansılardır? Üzün selikli qışalalarının sianozu, burun, qulaqlar, əl və barmaqların akrosianozu, tənəffəslik (tənəffüsün tezliyi dəqiqədə 40-50 olur)

Tənəffüs səthidir, tənəffüs aktında köməkçi əzələlər iştirak edir.

Selikli xarakterdə cüzi bəlgəm ifrazı ilə azacıq öskürək müşahidə edilir. Bədən temperaturu 38-39-dərəcəyə qədər yüksəlir.

Rentgen müayinəsində ağ ciyər şəklinin başlıca olaraq ağ ciyərlərin aşağı hissəsində azacıq güclənməsi və ağ ciyər köklərinin genişlənməsi aşkar edilir.

Bronxiolitinin gedişi ağırdır. Xəstəlik 1,5-2 ay davam edir. Xəstəlik qocalarda və ürək-damar çatmamazlığı simptomları olan xəstələrdə, xüsusilə ağır keçir.

Kəskin bronxit normal və ya subfebril bədən temperaturu, öskürək, döşdə xoşagəlməz hisslərlə halın qısa müddətli (2-3 gün) pisləşməsindən tutmuş, qızdırma, irinli bəlgəm ifrazı ilə öskürək, tənəffəslik, leykositoz və EÇS-nin artması ilə ağır xəstəlik şəklinə qədər olan dəyişikliklərlə keçir.

Əksər hallarda kəskin əlamətlər həftənin sonuna keçib gedir, lakin bəlgəm ifrazı ilə azacıq öskürək 10-14 günə qədər davam edir. Xarici tənəffüsün göstəricilərinin normallaşması ilə tam sağalma orta hesabla

ikinci həftənin sonu, üçüncü həftənin əvvəlindən başlayır.

Xəstələrin bir çoxunda uzun sürən gediş və xroniki formaya keçid müşahidə edilir ki, bu da düzgün müalicənin olmaması ilə əlaqədar ola bilər.

Toksiko-kimyəvi etiologiyalı kəskin bronxidlər daha ağır keçir. Xəstəlik əzabverici öskürəklə başlayır. Selikli və qanlı bəlgəm ifrazı olur. Tezliklə bronxospazm inkişaf edir. (nəfəsvərmə uzanır, bu fonda quru, fitverici küylər eşidilir.) Tənəffəslik, boğulma tutmaları proqressivləşir.

Rentgen müayinəsində ağ ciyərlərin kəskin emfizeması əlamətləri olur.

Kəskin toz bronxidləri də ağır formalara aiddir. Öskürəkdən başqa (əvvəl quru, sonra yaş olur) tənəffəslik, selikli qışanın sianozu qeyd olunur. Sərt tənəffüs, quru xırıltılar olur.

Xəstəliyin müalicəsi çox vaxt evdə aparılır. Xəstə ətraf mühütün hərarətinin kəskin dəyişməsindən qorunmalıdır. Qızdırmalı dövrə yataq rejimi tətbiq edilməlidir. Xəstə sutkada 2,5 litrə qədər maye qəbul etməlidir. İsidilmiş, qələvi mineral sular, balla, müxtəlif mürəbbələrlə (moruq, zoğal, qara qarağat və.s.) çay içməlidir.

Xəstəliyin ağırlıq dərəcəsinə uyğun olaraq iltihab əleyhinə dərmanlar, vitaminlər və s.-dən istifadə olunur. Bununla bərabər bəlgəmin durulaşması üçün, əzabverici öskürəyi saxlamaq üçün, bronxospazm və başqa simptomlar üçün də müvafiq tədbirlər görülməlidir.

QARĞIDALI SALATI

Ərzaqlar:

1 qutu ton balığı konservi (160 qr)
1 stəkan qarğıdalı konservi
1 ədəd soğan (kiçik)
1 ədəd təzə göy soğan
1 ədəd qırmızı bibər
Yarım ç/q. duz

Hazırlanması:

Baş soğan yarım dairə şəklində doğranır, yarım ç/q duz ilə ovulur. Təzə göy soğanın sadəcə göy olan hissəsi doğranır. Qarğıdalı, doğranmış qırmızı bibər, göy və baş soğan bir qabın içinə tökülür. Üzərinə balıq konservi, qırmızı pul bibəri və

duz əlavə olunur. Bütün ərzaqlar əzilmədən qarışdırılır. (konserv balığının yağı salat üçün kifayətdir) Hazır olduqdan sonra süfrəyə verilir.

Nuş olsun!

POMİDOR ŞORBASI

Ərzaqlar:

8 yemək qaşığı duru yağ
8 yemək qaşığı un
3 ədəd yetişmiş pomidor
3 yemək qaşığı pomidor tomatı
2 stəkan süd
9 stəkan ət suyu
3 çay qaşığı duz
Holland pendiri

Hazırlanması:

Un yağda qızarana qədər qovrulur. Rəndələnmiş pomidor və tomatı da əlavə edərək 5 dəqiqə bişirilir. Sonda

süd və ət suyu qatılır, duz əlavə olunur və daşana qədər qaynadılır. Süzüldükdən sonra bir az daha qaynadılır. İsti-isti süfrəyə verilir.

Nuş olsun!

MANNA TORTU (İRMİK)

Ərzaqlar:

5 stəkan süd
1,5 stəkan şəkər tozu
1 stəkan manna
1 ədəd rəndələnmiş limon qabığı
100 qr marqarin
1 vanil
Rəngləmək üçün istədiyiniz rəngdə qida boyası

Hazırlanması:

Qazana süd, şəkər tozunu, limonu, mannayı töküb qarışdırın. Sonra ocağa qoyun qatılaşana qədər bişirin. Qazanın dibinə yapışmamasına diqqət edin. Ocaqdan götürdükdən sonra vanili əlavə edin. Mannanı 3 ayrı-ayrı qaba eyni miqdarda tökün. Birinə çəhrayı, biri sadə, birini də kakao qataraq qarışdırın. Tort qabını əvvəl sudan keçirin. İlk olaraq çəhrayı rəngi, sonra sadə rəngi, ən sonda isə qəhvəyi rəngi tökün. Mannanı qaba yaxşıca yerləşdirin, bunun

üçün qaşığın arxasını isladaraq istifadə edə bilərsiniz. Sonra qabın üzərini qoruyucu paketlə örtüb soyuducuya qoyun. Hazır olduqdan sonra qabı böyük bir boşqabın içinə tərs çevirin. Sonra dilimləyərək süfrəyə verə bilərsiniz.

Nuş olsun!

FAYDALI MƏSLƏHƏTLƏR

*Krantlarınızın parlaq olmağını istəyirsinizsə, kranta bir paket bağlayın və içini sirkə ilə doldurun. Bir az saxladıqdan sonra yaxşıca durulayın. Krantlarınızın parlaqlığını görəcəksiniz.

*Evimizin gözəl ətir saçması üçün lampalarımızın üzərinə işlətmədiyimiz ətir və yaxud vanil sürtsək, lampalarımızı işıqlandırdıqda xoş ətirli qoxular yayılacaqdır.

*Başınız ağrıyorsa bir neçə ədəd qəhvə çəyirdəyinə limon suyu sıxın və yavaş-yavaş yeyin.

*Farforlu qablarda incə bir şəkildə meydana gələn çatları aradan qaldırmaq üçün qabları böyük bir qazana qoyun və üstünə çıxana qədər süd tökün. Qazanı vam odda qoyaraq +45 dərəcəyə südü isidin. Qablardakı incə çatlar süddəki zülal ilə qapanacaqdır.

*Yumurtaları qaynatdığınızda içinə nəlbəki qoysanız çatlamasının qarşısını alarsınız.

*Dişlərinizi təmizləyərkən çiyələyi əzin diş fırçasının üzərinə qoyun. Diş ətlərinizi kompres edin. Sonra dişlərinizi fırçalayın.

*Arı, ağcaqanad kimi

həşəratların sancdığı yerə qəndi isladın və əlinizlə basdırın. Həm zəhərini çəkir, həm də qaşınmanın qarşısını alır.

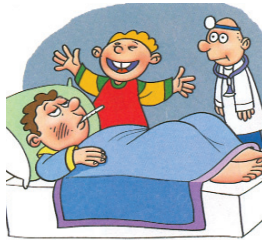
*Toyuq əti tez xarab olan qidalardandır. Müştəriyə çatdırılana qədər gigiyenik şəraitdə saxlanması zəruridir. Nəzarət altında kəsildikdən sonra xarab olmaması üçün -40 C-də saxlanılmalıdır. Toyuq əti alıcılar tərəfindən alındıqdan sonra ən az bir gün saxlanılmalıdır. Dərhal istifadə olunmayacaqsa toyuq plastik paketlərə bükülüb soyuducunun buzluğunda saxlanılmalıdır. Bu cür ətər +180 C-də 3 ay saxlanıla bilər. Toyuq əti taxta üzərində doğranmamalıdır. Qara ətdən fərqli olaraq mikroorqanizmlərə qarşı daha dayanıqsız olan toyuq əti mərmər və yaxud plastik üzərində doğranmalıdır.

*Siqaret qoxusunun qarşısını almaq üçün həmin yerdə şam yandırın.

CƏMİYYƏT İÇİNDƏ DAVRANIŞ QAYDALARI

Xəstəxanaya xəstə ziyarətinə getdikdə xəstəxanaya qaydalarına riayət etməliyik. Həkimlərin icazə vermədiyi xəstələrle görüşmək, icazə verilməyən otaqlara girmək üçün məcbur etməməliyik.

Evin içində qaçmaq, tullanmaq, hoppanmaq, top oynamaq qonşuları narahat edir. Çevrəmizi narahat edən davranışlardan uzaq durmalıyıq. Pilləkənlərdə yüksək səsle danışmaq da qonşularımızın dincliyini pozan bir davranışdır.

Evdə üzərimizə düşən vəzifələrimizi etməliyik. Öz otağımızı yığışdırmalı, evi səliqəli və nizamlı saxlamağa diqqət etməliyik. Ev işlərində anamıza kömək etməliyik.

Qardaş-bacılarımıza, ana və atamıza aid xüsusi əşyaları qarışdırmamalıyıq. Sahibindən icazə almadan başqasına aid əşyalardan istifadə

etməməliyik.

Ana-atamızın və ya qardaş-bacımızın otağına girərkən qapını döyməli, "Gəl" sözünü duyduqdan sonra içəri girməliyik.

Ana və atamıza itaət etməliyik. Onların söylədiklərini yerinə yetirməli, nəsihətlərini dinləməliyik.

Qonşularımızla yaxşı davranmalı, oturduğumuz məhəllə, bina qonşularımızı tanımalı, qarşılaşdığımızda salam verməli, sevinclərini və kədərlerini bölüşməliyik.

AXMAQ QUŞUN BAŞINA GƏLƏNLƏR

Axmaq bir quş çayırılıqda dolayırdı. Orda bir ovçu tələ qurmuş, tələnin içində də bir neçə dənə buğda töküüb və kənarda yarpaqların, otların arasında gizlənib gözləyirdi.

Quşcuğaz yaxınlaşaraq onun ətrafında dolanmağa başladı, adamın beləcə yarpaqlara bürünməsi ona qərribə gəldi.

-*"Sən kimsən? Niyə belə yaşıllara bürünmüşən, tək-tənha bir yerdə gözləyirsən, vəhşi heyvanlardan qorxmursanmı?"*-deyə soruşdu.

Adam:

-*"Mən bir zahidəm. Dünyadan əlimi, ətəyimi üzdüm, belə tənha yerdə otlara, yarpaqlara bürünərək qənaət edirəm"*,-dedi.

Quş adama çoxlu sual verdi, adam

da cavabını verdi. Nəhayət, quşcuğaz o buğda dənələrini gördü.

-*"Bunlar kimindir?"*,-dedi.

Adam:

-*"Bunlar mənə kimsəsi olmayan bir yetimin əmanətidir"*,-dedi.

Quş:

-*"Çox acmışam icazə versən bunlardan yeyərdim, çünki mənim ehtiyacım var, zəruri hallarda leş yemək belə mübah olur"*,-dedi.

Adam:

-*"Bu buğdaları mənə, məni əmin bildikləri üçün əmanət etdilər, yetim malı halal olmaz"*,-dedi.

Quş çox ac idi:

-*"Ey zahid, icazə ver bu buğdaları yeyim, acından ölürəm"*,-dedi.

Adam:

-*"Zərurət haqqında özündən fitva verdin, hətta zərurətin olsaydı belə, geri çəkilməyin, haramdan uzaq durmağın daha yaxşıydı"*,-dedi.

Quşun dayanmağa taqəti qalmamışdı, böyük bir iştahla buğdalara hücum etdi, onları yeməyə başladı. Başlamasına başladı, amma tələyə də yaxalandı. Xilas olmaq üçün çırpınarkən öz-özünə:

-*"Saxtakarlığın, yalançıların əfsunlarına inanan belə olur"*,-deyirdi.

Bunu eşidən adam:

-*"Xeyr, elə deyil, haqsız yerə yetim malını yeyənlərin, gözlərini hirs bürüyənlərin sonu budur"*,-dedi.

“Aydınlığa doğru”nun Xaçmaz görüşləri

“Aydınlığa doğru” milli-mənəvi dəyərlərin qorunması ictimai birliyi 5 mart 2010-cu ildə keçirdiyi “Müasir cəmiyyətdə qadın şəxsiyyəti” mövzusunda konfransın vəzifələri çərçivəsində və konfransdan irəli gələn məsələlərlə bağlı 1 iyun 2010-cu ildə Xaçmaz rayonunun ziyalı xanımları ilə görüş keçirmişdir. Görüşün proqramına həmçinin “Pətək” uşaqların mənəvi tərbiyəsi ictimai birliyi üzvlərinin Xaçmaz uşaqları ilə, “Qadın və tərəqqi” və “Damla” ictimai birliklərinin rayon ictimaiyyəti ilə görüşləri də daxil idi.

Xaçmaz şəhər parkı önündə başlayan görüşü Sevinc Əsgərovanın sədrlik etdiyi “Pətək” ictimai birliyinin uşaqları və müğənni Samirə açdılar. “Pətək” ictimai birliyinin Xaçmaza səfəri Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Gününə xüsusi bir rəng qatdı. “Qadın dünyası” qəzetinin Xaçmaz uşaqları arasında keçirdiyi “Ən yaxşı şeir, mahnı və təsviri-sənət nümunəsi” müsabiqəsi yerli əhali və qonaqlar tərəfindən böyük maraqla qarşılandı.

“Qadın və tərəqqi” və “Damla” ictimai birliklərinin əməkdaşları ehtiyacı olan 160 ailəyə ərzaq yardımını payladılar və 4 nəfərə əlil kolyaskası təqdim etdilər. “Damla” ictimai birliyinin sədri Nigar Abdullayeva rəhbərlik etdiyi qurumun işindən söz açaraq dedi ki: “Xeyriyyə qurumu olaraq ağır xəstə uşaqlara, təcili tibbi əməliyyata, davamlı müalicəyə ehtiyacı olan imkansızlara ünvanlı yardım göstərir, şəffaflıq prinsipinə əsaslanan fəaliyyətimizdə sponsor köməyinə müraciət edir, yardıma ehtiyacı olanlarla yardım edənlər arasında körpü yaradırıq. Bunun müqabilində həm də xalqımızın qədim ənənəsi olan yardımlaşma və xeyriyyəçilik işini dirçəltməyə çalışırıq.”

Səfərin əsas hissəsini təşkil edən konfrans günün ikinci yarısında dəyirmi masa arxasında başladı. Konfransın devizi - “Sən diqqət mərkəzindəsən” - artıq görüşün mahiyyətini və qayəsini açıqlamış olur. Regionlarda yaşayan qadınlarımızın problemləri, onların öz konstitusiyaya hüquqlarından nə dərəcədə istifadə etmələri, milli dəyərlərimizin qorunması, ümumiyyətlə, maarifçilik görüşün gündəliyində duran məsələlərdən idi. Görüşdə məhz Xaçmaz qadınlarını narahat edən problemlər də ön plana çəkilməmişdi.

Xaçmaz rayonunun ziyalı qadınları ilə keçirilən görüşdə millət vəkili Lalə Abbasova, Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Komitəsinin sədri Sədaqət Qəhrəmanova, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Rəfiqə Əzimova, “Aydın-

lığa doğru” ictimai birliyinin təlim-tədris şöbəsinin rəhbəri, Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının üzvü, heykəltəraş Aytən Mehdiyeva, fəlsəfə elmləri doktoru Rəna Mirzəzadə aktual məsələlərdən söz açaraq, gənc nəslin tərbiyəçisi olan qadınlarımızın problemlərindən danışdılar.

Konfrans giriş sözü ilə “Aydınlığa doğru” milli-mənəvi dəyərlərin qorunması ictimai birliyinin sədri Solmaz Əmirli açdı. Görüşdə söz alan Sədaqət Qəhrəmanova dedi: “Cəmiyyətin aparıcı qüvvəsi qadınlardır. Biz öz vacibliyimizi dərk edib anlamalıyıq ki, niyə diqqət mərkəzindəyik. Əsas olan hansısa vəzifə sahibi olmağın deyil, əsas olan yaxşı vətəndaş olmağındır.”

Sonra söz millət vəkili Lalə Abbasovaya verildi. “...Əgər səhhətimizdə problemlər varsa, deməli nəyisə düz eləmirik, günah işləyirik. Hər bir qadın dünyaya uşaq gətirməyin şərəfli olduğu qədər, nə dərəcədə məsuliyyətli olduğunu da dərk etməlidir”- deyən Lalə xanım bunu da vurğuladı ki: “Ancaq güclü kişi qadına öz potensialını açmağa kömək edə bilər...”

Fəlsəfə elmləri doktoru Rəna Mirzəzadə isə mənəvi dəyərlərimizə olan münasibətimizdən danışaraq belə söylədi: “...Milli-mənəvi dəyərlərdən danışarkən hər şeydən öncə öz daxili mənəviyyatımıza fikir verməliyik. Dəyərləri itirməyimizin əsas səbəbi - laqeydliyimizdir. Gəlin qutabımızı “maqdonaldslara” dəyişməyək!...”

Heykəltəraş Aytən Mehdiyeva bütün problemlərin başında cahilliyin durduğunu, cəmiyyətimizdə maariflənmə və maarifləndirmə işinin çox aşağı səviyyədə olduğunu, “Aydınlığa doğru”

ictimai birliyinin bu problemin aradan qaldırılması yönündə fərqli layihələr həyata keçirdiyini söylədi. Birliyin nəzdində “Oxu” məclisinin fəaliyyət göstərdiyini deyən Aytən xanım onu da qeyd etdi ki: “...Cəmiyyətimiz o dərəcəyə çatıb ki, qulaqcıqla gəzmək çox adi, avtobusda, metroda kitab oxumaq isə qeyri-adi bir hala çevrilib...”

Diskussiyada olduqca fəal iştirak edən Xaçmaz qadınları öz problemlərini dilə gətirərək, onlardan çıxış yollarını da söylədilər. Xaçmazlı xanımlar paytaxtın ziyalı xanımlarına olan gileylərini də gizlətmədilər. Onlar söylədilər ki: “...Paytaxt qadınları müəyyən maraqlı tədbirlər, effektiv görüşlər keçirmək imkanına malikdirlər, biz – region qadınları isə bu imkanlardan məhrumuq...” Xaçmazın ziyalı xanımları belə görüşlərin vaxtaşırı keçirilməsi arzusunda olduqlarını bildirdilər.

Fəlsəfə elmləri doktoru Rəfiqə Əzimova konfransa yekun vuraraq, “Aydınlığa doğru” ictimai birliyinin mart konfransının bölgələrdə il boyu davam etdiriləcəyini açıqladı, hər görüşdə qaldırılan problemlərin yerlərdə vaxtında həll edilməsinin vacibliyini qeyd etdi və Xaçmazdan yeni görüşlər ümidi ilə ayrıldığını söylədi.

